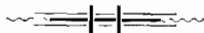

Н А Н И В А Т А .

Вълнувай се ниво,
Ти надѣжда злата,
Нѣка въ класовце ти,
Зрънцето да свѣти.

И щемъ на търговци
Да го продадеме,
Ще купимъ воловци,
Кола, рало, сѣме . . .

Ще завали дъждецъ,
Класъ ще наедрѣе;
Ще да грѣйне слънце —
Зрънце ще оздрѣе

И изново тебе
Ще да прѣореме,
И съ надѣжди нови
Ще да хвърлимъ сѣме

И тогава съ пѣсни
Ний ще те поженимъ,
Класътъ ще избиемъ,
Зрънцето ще вземемъ

Вълнувай се ниво
Ти надѣждо злата! —
Тебе съмъ поставилъ
На срѣщо сждбата . . .

Церковски.

Упадъка на нашето земледѣлие.

Много сж причинитѣ, които докараха нашата чисто земледѣлческа страна до това положение, въ което днесъ се намира и отъ което трудно ще се избави. Ний нѣма да влизаме въ подробенъ разборъ на всички тия причини, защото това много далечъ би ни отвлѣкло, а ще се ограничимъ да разгледаме само нѣкои отъ тѣхъ, които считаме за най-важни.

Прѣди 20 години почти по-големата частъ отъ нашето население бѣше доста заможно, имаше поземелни имущества,

който бѣха достатъчни да го прѣхранятъ, сѣщо располагаше и съ пари, тогава едвамъ ли бѣше възможно да се прѣдполага, че слѣдъ 20 години и най-заможнитѣ отъ земледѣлческото население ще испаднатъ до толкова, щото за засѣване на своята земя и за прѣхраната на семействата си ще прибѣгватъ до помощта на земледѣлческитѣ каси и до държавното сѣкровище. Какво не става на този Божи свѣтъ, та какво не може да стане и у насъ?

Голѣма частъ отъ нашето население непрѣтѣжаваше достатъчно земя, а згоденъ случай се прѣдстави де попълни тоя недостатъкъ съ купуването на земя отъ муслюманското население, което се изселваше. Колкото готови пари имаше у купувачетѣ, тѣ се изнесоха въ чужбина и то въ кѣсо врѣме; но покупкитѣ продължаваха и се исплащаха съ пари — взети подъ много тѣжка лихва отъ разни кръчмари, бакали, еврей и пр. и пр., които по 3—4 пѣти на годината смѣняваха записитѣ и ги обръщаха, ту отъ пари въ храни, ту отъ храни въ пари, за да се добие отъ 100-тѣ — 200 — 300 и 500. Тогава нито Банката, нито земледѣлческитѣ каси, нито пѣкъ частни дружества, каквито днесъ се срѣщатъ на всѣкъдѣ, а тогава липсуваха, сѣ давали пари на земледѣлческото население съ износна лихва за исплащане на купената земя.

Отъ земята населението трѣбваше да очаква приходи за издѣржане на самага-него, за плащане на данъцитѣ, които всѣка година растѣха и върху него тѣжѣха, да плаща тѣжкитѣ лихви на заетитѣ пари, да плаща своитѣ дългове и ново-още да удовлетворява растящитѣ нужди въ живота, които до тогава не ни бѣха навѣстни.

Нашата земя е плодородна и тя възнаграждава труда на земледѣлца споредъ неговата работа; но за да се добива толкова отъ обработката на земята, колкото сѣ били нуждитѣ на нейния стопанинъ, изискватъ се нови познания по земледѣлнето и по-голѣма опитностъ, интензивна обработка съ по-усъвършенствувани земледѣлчески орджия, добри пѣтища, бързи съобщения, добра пазарна цѣна.

За нашитѣ съобщения между селата и градоветѣ, толкова важни за лесния и ефтинъ износъ на земледѣлческитѣ произведения, ний считаме за излишно да говоримъ. Вече 22 години се изминаха, сѣ пѣтища се правятъ, а и до сега зимѣ населението се дави въ калъ. Желѣзнопѣтнитѣ съобщения сѣщо

не сж много добръ поставени; по тѣхъ често пѣти съобщенията се прѣкъсватъ и нашитѣ произвѣдения по тѣхъ по-скъпо се прѣнасятъ, отколкото чуждитѣ-по нѣкаква си 13-та тарифа.

У насъ, па и въ цѣлъ свѣтъ, цѣнитѣ на земленитѣ произвѣдения, нито зависятъ, нито се опрѣдѣлятъ отъ самитѣ производители, а отъ европейската пияца въ Лондонъ и Парижъ и то отъ нѣколко милионери-играчи на борсата, които нищо общо нѣматъ съ земледѣлието. Родатъ ли се у насъ или не се родатъ храни, били тѣ доброкачествени или не, не сме ний, тѣхнитѣ стопане, кєнто опрѣдѣляме тѣхнитѣ цѣни, а ги продаваме на пазаря по цѣни, които ни се налагатъ отъ европейската пияца, затова се случаватъ, че една и сжщата храна една седмица се продава 10 лева кило, друга седмица 13—14 лева, а третата седмица изведнѣжъ пада на 7—8 лева; а всѣки знае, че въ такова кѣсо врѣме нито се жѣне, нито се върше, нито има постѣви, които да се мѣняватъ тако скоро, та отъ тѣхъ да се мѣни и цѣната. При това положение на земледѣлческитѣ продукти конкурира и печели повече този, който съ повече умѣние, по-лесно и съ по-малко разноски искарва повече произвѣдения; ето защо Аржентинскитѣ и Севѣрно-Американскитѣ жита и брашна завладѣха всичкитѣ европейски пазари, достигнаха даже подъ носа на земледѣлческа България—Цариградъ, дѣто, на единственния нашъ добръ консоматоръ, на всѣка стѣпка конкуриратъ и убиватъ цѣната на нашитѣ храни.

При това положение на работитѣ бѣха нужни само Филлоксерата и Балсарата по лозята и третѣ послѣдни безплодни години, за да се нанесе послѣдния съсипателенъ ударъ на нашето земледѣлие и да испаднемъ въ това положение, въ което днесъ се намираме.

Има и много други причини, които сж способствували за изоструванието земледѣлческата криза у насъ, както сж напр.: неравномѣрното распрѣдѣление на данъцитѣ, несѣотвѣтсвующитѣ расходи за поддържанieto на войската и чиновничеството споредъ силитѣ на стѣрната, неупотрѣбяване всѣкога на държавнитѣ расходи за производителни цѣли и пр. и пр.

Прѣвъ тоя сравнително кѣсъ периодъ държавата не е стояла безучастна въ нуждитѣ на земледѣлческото население; ний знаежъ, че почти всѣка година се раздаватъ сѣмена даромъ на земледѣлцитѣ, които струватъ по нѣколко хиляди лева

и сж прѣдзначени да дадатъ по-добри плодове, които повече се търсятъ и по-високо цѣнятъ; давани сж парични награди, подарявани сж разни земледѣлчески снаряди; а за да може да се опѣтва населението, какъ по-рационално да обработва и експлоатира земята Държавата отдавна е открила и поддържа земледѣлчески училища, дѣто младежитѣ, повечето синове на земледѣлци, изучаватъ теоретически и практически новитѣ начини по обработването и експлоатиранието на земята. Обаче трѣбва да признаемъ, че съ всички тия мѣрки малко се е помогнало на нашето земледѣлие, — било че повечето отъ свършившитѣ земледѣлческитѣ училища сж ставали чиновници и не сж имали възможность да принесатъ оная полза на нашето земледѣлие, която тѣ, по своитѣ познания, биха принесли, ако имаха случай и възможность да се заловятъ за земледѣлие, било че раздаденитѣ семена не сж били на врѣме и по указания начинъ засѣти и обработени по недовѣрие и немарливостъ отъ стърна на населението и пр. и пр.

За земледѣлчески кредитъ съ ефтина лихва, толкова необходимъ за успѣха на едно западнало земледѣлие, и за земледѣлческитѣ сдружавания, които на всѣкъждѣ сж били най-мощнитѣ лостове за повдиганieto на земледѣлието, у насъ твърдѣ малко грижи сж били положени до сега, за да не кажемъ че абсолютно нищо не се е направило.

Ний казахме и по-горѣ, че днесъ при обработката на земята се изискватъ знания, подготовка, опитность и умѣние, за да може земледѣлеца да искарва толкова полза, щото да покрие всичкитѣ свои расходи, растящи домашни нужди, да посрѣща разни полици и да остане нѣщо за купуване на нови усъвършенствуванни земледѣлчески снаряди; продължава ли той и сега да работи по първобитному, то неговия комшия, който по-лесно, по-ефтино и повече произвѣдения искарва ще го съсипе на всѣка стѣпка, на всичкитѣ пазари. За да се постигне всичко това потрѣбно е и въ земледѣлието интелигентность, а не само да оремъ, защото така сж орали нашитѣ прѣдѣди.

Тукъ трѣбва да се поспремъ малко и да разгледаме, какво е станало и какво става у насъ съ по-развититѣ, съ по-интелигентнитѣ синове на нашитѣ земледѣлци.

Още тутакси слѣдъ освобождението мнозина отъ по-сѣбуденитѣ и по-заможнитѣ наши земледѣлци щомъ видѣха, че земледѣлието не възнагражда достатъчно тѣхнитѣ трудове, а

тѣхнитѣ дѣца ще бждѣтъ много по-добрѣ и ще заематъ много по-високо положение въ обществото *отъ тѣхъ*, ако ги образоватъ и станатъ чиновници или офицери, които сж добрѣ платени и по-високо поставени отъ всѣки земледѣлецъ, като сж считали земледѣлнето за много долно занятие, безъ да знаятъ, че земледѣлнето е *най-хубавата* и *най-благородната* професия сж се впуснали мнозина къмъ образованието.

„Богатитѣ Римляне, тѣй горди отъ своето *civis romanus*, сж били богати земледѣлци и у тѣхъ само земледѣлнето се е считало за благородна професия.“

По тоя начинъ синоветѣ на богатитѣ наши земледѣлци станаха сѣдци, адвокати, инженери, доктори и разни други чиновници; но отъ всички тия млади и интелигентни хора малцина сж били доволни отъ новото положение, понеже не сж били нито морално, нито материялно така удовлетворени, както сж се надѣвали. Вънкашния фалшивъ блѣсъкъ на чиновничеството тласна въ пѣтя на съсипванието мнозина земледѣлчески синове, които пълнятъ разнитѣ клонове и отъ свободнитѣ професии. Всичкото благосъстояние въ градоветѣ и въ чиновничеството е само външно, защото грижитѣ и безпокойствията тѣхъ никога не оставятъ на мира; а тѣхнитѣ удоволствия сж искусствени; тѣ не сж възнаграждение за продължителенъ трудъ, но отдихъ всрѣдъ безпокоенъ животъ.

Така тия, които най-много сж могли да подигнатъ земледѣлнето, сж станали чиновници и граждани; били сж и се плащатъ малко по-добрѣ, но за смѣтка вече на тѣхното здравие, защото, намѣсто въ празничнитѣ дни съ радостно сърце и свободна мисълъ да отидатъ да подишатъ чистия и ароматиченъ въздухъ въ полетата, долинитѣ и хълмоветѣ, тѣ се затварятъ въ задушнитѣ и мерзливии кафенета, които съсипватъ здравето на човѣка.

Съвсѣмъ друго нѣщо е въ полето, и макаръ че земледѣлнето е свързано съ голѣми неприятности и мъчности, все пакъ е най-хубавото и най-благородното занятие, което награждава споредъ заслугитѣ ония, които го работятъ. То дава здраве, сила, куражъ и щастие; а ако понекога не възнаграждава достатъчно нашитѣ трудове, вънъ отъ стихийнитѣ нещастия; то е, защото ней не познаваме достатъчно земята, която работимъ и която прѣвъ всичкитѣ врѣмена е била изворъ на богатство за цѣлата стърна.

Въ Митологията историята за гиганта Анте, синъ на земята, който въ борбата съ Херкулъ е получавалъ нови сили щомъ се е допиралъ до земята, неговата майка, е само една фикция, която ни показва, че народитѣ винъги сж забогатявали съ обработването на земята — майката на всичкитѣ блага.

Ний знаемъ отъ историята, че Цинцинатъ, прочутъ по своя благъ характеръ, е билъ избиранъ два пѣти за диктаторъ на Римъ и когато сж отишли да му съобщятъ за избора, намѣрили го, че оре на нивата край рѣката Тибръ; а слѣдъ свършване на неговото диктаторство той пакъ си продължавалъ своето старо занятие — земледѣлнето.

На полето чистата атмосфера, работата на отворенъ въздухъ, простата храна, спокойствието на живота, чиститѣ нравн, еднаквитѣ забавления и повторения на сжщата работа всѣка година служатъ за укрѣпване на тѣлото и за продължение на живота. „*Mens sana in corpore sano*“.

Земледѣлческото население е, което дава на отечеството най-здравитѣ и храбри солдати, най-честни граждани, които съ честенъ трудъ се стараятъ да спечелятъ и които най-малко мислятъ да направятъ зло нѣкому.

У насъ съвсемъ иначе се глѣда на земледѣлнето; ний го считаме за послѣдно отъ всичкитѣ занятия, даже мнозина глѣдатъ на него съ прѣзрение, а за земледѣлца говорятъ съ отвращение, даже считатъ за унизително да се расправятъ съ единъ простъ селенинъ — земледѣлецъ. Щомъ така се гледа на това толкова независимо и благородно занятие, неще и дума, че по-събуденитѣ младежи сж гледали да минатъ, да пазлѣзатъ отъ това съсловие и да отидятъ въ друго. Въ тоя случай у насъ не малко ни е помогнало и служенето 2—3 години въ войската. Всѣки войникъ, който прѣживѣе 2—3 години въ градоветѣ получава извѣстни привички; шумътъ и блѣсъка на града повече го привличатъ, отъ колкото спокойния и тихия селски животъ. Ако пъкъ се случи да стане унтеръ-офицеринъ или фелдфебелъ, той се привиква да запобѣдва и да му се подчиняватъ, такъвъ вече не иска да се върне въ село и да продължава съ воето семейство старото занятие, а или остава на свѣхсрочна служба, или търси да стане стражаръ, расиленъ, писаръ, приставъ и пр. и пр. По-събуденитѣ селски младежи, които биха принесли най-голѣма полза на земледѣлнето съ своето умѣние, съ своитѣ способ-

ности, тѣ се отклоняватъ и залавятъ за такива работи, които или ги съсипватъ, или ги правятъ безполезни за себе си и за своитѣ ближни, па и за стърната.

Отъ всичко до тукъ казано ний виждаме, кои сж най-главнитѣ причини за голѣмия упадъкъ на нашето земледѣлие, а отъ това вече се разбира, какво ще трѣбва въ бѣдѣще да се прави, та да не отидемъ още назадъ и съ това сами на себе си да причинимъ голѣма врѣда, която ще остави дълбоки и неизгладими слѣди въ нашето поминѣчно състояние.

При другитѣ мѣропріятия, които биха се взели отъ стърна на държавата за подобреніето на нашето земледѣлие, като: подобреніе на пѣтищата, намаляване тарифитѣ на желѣзницитѣ за прѣнасяніето на земледѣлческитѣ продукти, по-голѣмъ кредитъ на земледѣлцитѣ прѣдъ земледѣлческитѣ каси, подобрене на земледѣлческото образование въ специалнитѣ училища, намаление на извѣстни данѣци, които тѣжатъ на земледѣлческото население, скратяване срока на военната служба за по-способнитѣ синове на земледѣлци, които въ кѣсо врѣме могатъ да усвоятъ военната служба и пр. и пр., ний считаме за умѣстно, щото, въ началната възраст, родителитѣ, а послѣ вече учителитѣ въ първоначалнитѣ училища да привикватъ дѣцата да обичатъ бащината къща, да обичатъ полето, долчинкиѣ, хълмоветѣ и рѣквичкиѣ на своето родно мѣсто; да развиватъ у тѣхъ любовь и привързаность къмъ мѣстото, дѣто за пръвъ пѣтъ сж ги оварили слънчевитѣ лъчи, дѣто сж задишали първия въздухъ, дѣто сж прѣкарвали първитѣ дни отъ своя младенчески животъ — пѣленъ съ хубави спомени; да ги научатъ да обичатъ земята, да обичатъ нивята и градинитѣ, да ги привържатъ къмъ майка земя, която храни цѣлъ свѣтъ. Това всичко лесно се постига въ първата, въ младенческата възраст. Слѣдъ 13—14-та година вий можете да научите всѣко момче на който искате занаятъ, но никога слѣдъ тая възраст Вий нѣма да бѣдете въ състояние да възбудите въ него любовь къмъ родното мѣсто, любовь къмъ земята и земледѣлието. Учителитѣ трѣбва да покаже на дѣцата, че земледѣлието е най-свободната професія, която въ старитѣ врѣмена се е обожавала; а отъ друга да опише мизерията, на която всѣки чиновникъ е изложенъ; че единъ чиновникъ въ хубави дрѣхи е много по-нещастенъ, отколкото единъ земледѣлецъ въ скѣсани потури. Да укаже на мизерията, лишенията, униженията

на които всѣки чиновникъ е изложенъ, за да получи една по-добра служба или да запази тая, която има; че той е длъженъ да мълчи и да търпи, да се задоволява съ това което му се дава; че той нѣма право да бѣде дълго врѣме боленъ; тогавъ когато земледѣлеца е свободенъ, той е самъ господаръ на себе си и зависи само отъ своята работа, и по тоя начинъ да се развие у младежъта привързанность къмъ бащиното имъ огнище и занятие, — любовь къмъ земледѣлието; съ това още ще се тури точка на сегашното стрѣмление, — да се напуштатъ занаятитѣ, да се прѣзира земледѣлнето и всѣки да бѣга къмъ чиновничеството и офицерството, отъ които ползата за производството на стърната е никаква.

Отъ малкитѣ земледѣлчески дѣца народния учителъ трѣбва да се старае да приготи граждане, които да разсѣждаватъ правилно, да познаватъ и оцѣняватъ нѣщата, както сж си; да ги запознава повече съ ботаниката, минералогията, градинарството, състава и качества на земята, съ винарството; да имъ чете практически и лесно разбираеми лекции по хигиената на човѣка и домашнитѣ животни, да ги запознае съ нѣкои болѣсти и тѣхното практическо цѣрене; да прави чести расходи съ тѣхъ въ полето, за да ги запознава съ хубоститѣ на природата, съ полѣзнитѣ и вреднитѣ трѣви, съ опаснитѣ насѣкоми и пр. и по тоя начинъ да подготви добри и практични земледѣлци, полѣзни граждане на стърната, вѣрни и храбри синове за защита на отечеството.

Добринъ.

Има ли почва да се развие у насъ млѣ- нарската индустрия?

Млѣкото е единъ отъ много важнитѣ и необходими продукти у млѣкопитающитѣ животни за отхранванието на тѣхнитѣ малки въ първата имъ възраст, то съдържа въ себе си всичкитѣ необходими елементи за отхранванието и нарастването на малкитѣ и безъ него едвамъ ли би могло да се мисли за съществуванието на млѣкопитающитѣ.

Млѣкото отъ козитѣ, овцитѣ, биволицитѣ и особено отъ

кравитѣ, освѣтъ първото му назначенне, служи за отхрана на малкитѣ дѣца, за храна на възрастнитѣ хора, а разнитѣ млѣчни продукти, изработени отъ млѣкото на всичкитѣ горни животни, като: масло, каймакъ, разни видове сиренета и всевъзможни млѣчни сладкиши, сж всѣкъдневно употрѣбленне, като почните отъ най-долното до най-горното стѣпало на чловѣчеството. Разликата е само тази, че едни народи консомиратъ голѣмо количество млѣко и млѣчни продукти, когато други — твърдѣ-малко. Нпий нѣма да се излъжемъ, ако кажемъ, че колкото едниъ народъ е по-напрѣдналъ въ цивилизацията и културата, толкова повече употрѣблява млѣкото и млѣчните продукти за храна.

Нпй неискаме да разгледваме, каква важна роль играе млѣкото въ медицината, при лѣкуванието на извѣстни болѣсти, като напр. въспаление на червата, при растройство на бѣбрецитѣ и пикочния мѣхуръ и пр., нашата цѣль е да видимъ, възможно ли е да се развие млѣкарската индустрия у насъ, която има чисто икономическо значение за страната.

Още отъ незапомнени врѣмена у насъ се прави бѣло сирене отъ овчо и козю млѣко, произвѣжда се доста кашкавалъ отъ овчото млѣко; тия два вида сиренета се консомиратъ у насъ и въ Турската империя (въ Румелия, Сърбия и Гърция правятъ сжщитѣ сиренета); никждѣ другагѣ такова сирене не се намира въ продажба.

Маслото, което у насъ се употрѣблява въ незначително количество, се получава пакъ отъ овчото млѣко, отъ биволското и много нарѣдко отъ кравешкото. Краватѣ съвсѣмъ нарѣдко се експлоатиратъ за млѣко; тѣ служатъ за отвѣждане на телета и за опасване обширнитѣ пасбища.

Като прослѣди човѣкъ нашата износна търговия на млѣчни продукти отъ нѣколко години насамъ, забѣлѣжава, че тя отъ година на година намалява, когато вносната се увѣличава; на-истина износа е много по-голѣмъ, но жалното е, че вмѣсто да се усилюва, той ослабва; така напр. износа на масло за единъ перподъ отъ 5 години се е намалилъ отъ 46,380 килограма на 29,176 килограма, т. е. почти на полвина; износа на обикновенното сирене сжщо тѣй постепенно е падалъ, додѣто отъ 682,666 килограма въ 1893 год. е спадналъ на 390,469 килограма въ 1897 год.; износа на кашкавала се е задържалъ, но и тамъ се забѣлѣжава намаление. Додѣто износа на млѣчните продукти намалява, вноса, напротивъ, на масло и

разни видове чужди сиренета се увеличава и изглежда, че сѣ ще расте, ако мѣстното производство не му попрѣчи.

Ний не можемъ да имаме прѣтенцията да се мѣримъ съ Холандия въ млѣчното производство, на която и добитѣка, и климата, и културата сж съвършено различни отъ нашитѣ; Дания е една малка държавичка, въ която добитѣка за млѣко така умѣло се експлоатира и млѣчните продукти така добрѣ се приготвяватъ, спазватъ и въ такова голѣмо количество, щото тя е почти изгонила млѣчните продукти на всичкитѣ други държава отъ английскитѣ пазари; една трета частъ отъ всичкитѣ млѣчни продукти, които сѣ консумиратъ въ Англия, се доставяватъ отъ Дания; а отъ тая търговия на млѣчни продукти Дания печели всѣка година по нѣколко стотини милиона лева; Унгария, която е, освѣнъ индустриална, земеделѣческа и скотовѣдна страна, два пѣти по-голѣма отъ България, произвежда толкова млѣчни продукти, най-вече отъ кравешко млѣко, щото, освѣнъ дѣто задоволява всичкитѣ мѣстни нужди, изнася за другитѣ държави сирене за повече отъ 10—12 милиона лева; а трѣбва да признаемъ, че въ Унгария сигурно се консумира 10 и 20 пѣти повече масло и сирене, отколкото у насъ; а прихода отъ млѣчните продукти у насъ, изнесени задъ граница, никога не се е качилъ на повече отъ 1½ милионъ лева на годината. Каква пропорция има тукъ между онова, което е у насъ и което въ Унгария се произвежда? У насъ има изобилие отъ дребенъ добитѣкъ — овци и кози, на които млѣкото се обръща въ сирене и отъ части — въ масло; но знае се, че овцитѣ въобще даватъ твърдѣ малко млѣко, много кѣсо врѣме се доятъ и отъ тѣхното млѣко не може да се правятъ разни видове сиренета. При нѣмание на другъ млѣченъ добитѣкъ, за сега само овцитѣ сж, отъ млѣкото на които се прави всичкото сирене и кашкавалъ, било за нуждитѣ на страната, било за търговия.

Числото на кравитѣ сѣщо не е малко, но работата е, че нашитѣ крави сж маломлѣчни, тѣ едвамъ иматъ млѣко да отхранятъ малкитѣ си и почти никой тѣхъ не експлоатира за млѣко. Разбира се, че и между нашитѣ крави има екземплари, които даватъ по 3—4—8 килограма на день, но тѣ сж голѣма рѣдкостъ. Отъ друга страна нашитѣ хора, по дълбоковкоренена привичка, никога не се опитватъ да правятъ сирене отъ кравешкото млѣко, — тѣ знаятъ, че сиренето става отъ

овчото млъко, маслото — биволското и понъкога отъ кравешкото, а киселото млъко най-често отъ кравешкото. Тѣ така знаятъ, така правятъ, на стари години нови мурафети да се учатъ май не имъ се ще; па кой знае, ставали отъ кравешко млъко сирене?

Отъ всичко това става явно, че у насъ има много добитъкъ по число, но твърдѣ малко такъвъ, отъ който да се получава постоянно и добро млъко за получаване на добро масло и за правене на меки и твърди сиренета; но това ни най-малко не прѣчи да се направи тоя добитъкъ отъ маломлѣченъ — повече млѣченъ, било чрѣзъ подборъ, било чрѣзъ кръстосване, щомъ като се рѣшимъ да го експлоатираме за млъко, а не да го оставяме да тѣпче полетата и всѣка крава да ни дава най-много едно теле на годината, което не струва повече отъ 10—15 лева.

За развиването на млъкарската индустрия необходимо е да има добри пасбища, да има кждѣ да сѣятъ крѣмни трѣви, да има добра вода и умѣренъ климатъ. По двата склона на Балкана, на всѣкждѣ изъ Срѣдня-Гора и покрай множеството рѣкички, които прорѣзватъ и напояватъ нашата държава всичкитѣ горни условия сѣществуватъ; у насъ има много и добри пасбища, изобилне отъ естествени ливади, умѣренъ климатъ, на всѣкжде има пзворна вода; а направенитѣ до сега опити доказаха, че на всѣкждѣ у насъ крѣмнитѣ трѣви прѣкрасно вирѣятъ, крѣмното и захарното цѣккла, които служатъ и за храна на добитъка, сжщо много добрѣ вирѣятъ. Значи всичкитѣ условия за отгледване на млѣченъ добитъкъ у насъ сѣществуватъ.

Напстина прѣзъ пѣкоп години се случавя голѣма суша, та фуражитѣ сѣвсѣмъ липсуватъ и всичкия добитъкъ много страда; млѣчния дотитъкъ безъ пзобиленъ и добръ фуражъ много повече се развали отъ всичкия останалъ добитъкъ, прѣстава да дава млъко, но отъ това не слѣдва, че у насъ млѣченъ добитъкъ не може и петрѣбва да се отгледва. Прѣзъ 1892—3 год. и въ Франция всичкия добитъкъ много пострада отъ голѣмата суша, но това не може да попрѣчи на французитѣ да отгледватъ голѣмо количество добитъкъ за млъко.

Другъ единъ голѣмъ недостатъкъ за произвеждане на добро масло и сирене у насъ е и този, че ний сѣвсѣмъ нѣмаме подготвени хора за тая работа, а колкото ги има, тѣ повечето сж

се указали теоритици, а не сж имали съ теоритическата си подготовка и практическа опитност,—иъщо много важно при тая индустрия. Тоя недостатъкъ би могаль да се попълни като при земледѣлческитѣ училища, дѣто се отгледватъ и крави за млѣко, се уведе и изучаването на млѣкарската индустрия теоритически и практически. Наистина тоя отдѣлъ и сега се изучава; но толкова поврѣхностно щото никой отъ свършившитѣ тия училища не би се наелъ да управлява млѣкарница, да обработва масло и сирене.

Отъ друга страна млѣчнитѣ продукти, както птицитѣ, яйцата и консервитѣ, незнаятъ граница, тѣхъ може да ги изнасяте за Англия, Франция, Германия и пр. безъ всяко прѣпятствие, стига да сж доброкачественни.

Млѣкарската индустрия може прѣкрасно да доставява поминъкъ и срѣдства за охолень животъ на много семейства, както това е въ всичкитѣ по-напрѣднали държави; па иъма нужда да търсимъ много надалечъ доказателства, каква полза има и може да има единъ скотовъдецъ, който знае да експлоатира добитѣка за млѣко; достатъчно е да погледнемъ, какво става въ чифлика на г-нъ Войводовъ въ Т. Пазарджикъ, какви доходи има той на годината отъ продажбата на масло и сирене, които се приготвяватъ отъ неговитѣ крави и биволици, за да се убѣдимъ въ голѣмата полза отъ тая индустрия.

Това, което се прави въ тоя чифликъ, може да се прави още на хиляди мѣста изъ нашето отечество, хиляди други семейства могатъ да получатъ сжщо таквъ добръ приходъ, какъвто получава г-нъ Войводовъ. Природнитѣ условия, както видяхме по-горѣ, напълно благоприятствуватъ за развиванieto на млѣчната индустрия; извѣстенъ напрѣдъкъ, който се забѣлѣжава въ нашето земледѣлие, особенно въ засѣванieto на искусствени ливади съ крѣмни трѣви, е въ полза на тая индустрия; па най-послѣ и ний самитѣ трѣбва да се свѣстимъ да не чакаме всички отъ зърнеститѣ храни, а да се стараемъ да извлечемъ най-голѣха полза отъ всичко, което съставлява имущество на едно отдѣлно стопанство; както искаме да получимъ много грозде отъ лозето, много жито отъ нивата, повече вълна, млѣко и ягнета отъ овцитѣ, така сжщо трѣбва да гледаме да получимъ, освѣнъ телци, извѣстно количество млѣко отъ нашитѣ крави, съ което да се увеличи най-напрѣдъ прихода на всѣко стопанство по отдѣлно, а слѣдъ това и общия

приходъ на държавата, щомъ млѣчнитѣ продукти съставляватъ важенъ търговски артикулъ. По тоя начинъ сѣмо се подобрява благосъстоянието на всѣко стопанство. По тоя начинъ Швейцария, Западнитѣ Германски княжества, Белгия, Холандия и Дания сж достигнали до цвѣтующо положение и населението имъ се наслаждава на охолень животъ.

У насъ, за да се получи удовлетворителень резултатъ отъ млѣкарската индустрия, трѣбва да се започне да се прави под-^ъ боръ отъ мѣстния добитѣкъ, да се правятъ кръстосване съ чужди млѣченъ добитѣкъ около голѣмитѣ центрове и по-долитѣ — около рѣкитѣ, дѣто пасбищата и естественнитѣ ливади изобилствуватъ; да се подготвятъ младежи, било въ нашитѣ земледѣлчески училища, било на чужбина, специално по млѣкарството; да се организира едно дружество за насърчение на млѣкарската индустрия, което да купува и раздава на заинтересованитѣ скотовѣдци бици отъ млѣчни породи, било срѣщу срочни исплащания, било даромъ; сжщото дружество може да се залови и съ експлоатацията на млѣкото, както това въ много държави е наредено. Държавата отъ своя страна може да насърди тая индустрия, било чрѣзъ парични награди на скотовѣдцитѣ, които развѣждатъ млѣченъ добитѣкъ, било чрѣзъ раздаване на добри бичета отъ държавнитѣ краварници срѣщу дългосрочни исплащания или даромъ, било чрѣзъ извѣстни прѣмии за частни стопане или млѣкарски дружества, които приготвятъ и изнесатъ за чужбина извѣстно количество масло и доброкачественни сиренета.

Разбира се, че на всичко това отначало ще се погледне съ недовѣрие, мнозина ще се усъмнятъ въ успѣха на такова прѣдприятие; но това не може да послужи за причина та да се изостави, постигнатитѣ блѣстящи резултати по тая индустрия въ всичкитѣ други държави трѣбва да ни служатъ за опора и за насърчение.

Така ще може, въ първо врѣме, да се доставлява всичкото нужно масло и сиренета за нуждитѣ на страната, които днесъ се набавятъ отъ Одесса, Пеща, Италия, Швейцария и Франция, а съ постепенно усиление на тая индустрия, тя ще може да си пробие пѣтъ и на чуждитѣ пазари, както това е постигнало Дания, а въ послѣдно врѣме се стараятъ да направятъ сжщото Швеция и Норвегия.

ПЪРВИ БЪЛГАРСКИ ЗЕМЛЕДѢЛЧЕСКИ КОНГРЕСЪ ВЪ ГР. ПЛѢВЕНЪ.

Ако разгърнемъ историята на кой и да е колтуренъ народъ и прослѣдимъ неговото прогресивно развитие, ний дохождаме до заключение, че всичко, което се добива и прилага въ живота, се обосновава на извѣстни искания, продиктувани отъ нуждитѣ и условията. Колкото умело се схващатъ и прилагатъ извѣстни явления въ живота на даденъ народъ, толкова повече има цѣна неговата колтура и цивилизация. Такъвъ народъ винагижъ се наслаждава отъ добри и обмислени наредби въ живота; той никогажъ не прѣдстава да върви по пътя на истинския прогресъ и, по тоя начинъ, той съумява да поставя на разумна почва всичко каквото възникне въ неговата срѣда и неговитѣ поминачни отрасли въ живота му.

Едно важно събитие въ края на истеклата 1899 г. се извърши у насъ, което вървамъ да остане дълбоко отбѣлзано въ нашата икономическа и социална история, — то е: свикания I бългaрски земеделѣчески конгресъ въ гр. Плѣвенъ. Всѣки, който горѣ-долу обича да слѣди що става у насъ, можатъ е да научи доста отъ прѣсата за това земеделѣческо движение, значението на което за нашия общественъ животъ не е малко. За насъ това движение трѣба да има голѣмо значение и интересъ; ний трѣба зорко да слѣдимъ неговото понататашно развитие. Длъжностъ е на нашата преса, а още повече на специалиститѣ по земледѣлнето, да погледнатъ на това движение нѣкакъ по трѣзво и сериозно и още догдѣто е то въ началото си, да му се даде едно умело и отговаряюще на цѣльта му направление. До сега може да се каже, каквото се писа по това земеделѣческо движение въ нашия печатъ не е достатъчно. Кой отъ насъ може да си даде единъ ясенъ отчетъ за това що стана въ гр. Плѣвенъ, при всичко, че е слѣдилъ съ голѣмъ интересъ печата. Това ний съ голѣмо съжеление отбѣлзваме и то ни навежда на мисълга, че ний не сме до тамъ подготовени за посрѣщанieto на подобни явления въ живота си, които сж отъ твърдѣ-голѣмо значение за една земеделѣческа страна, каквато е нашата. Отъ освобождението ни и до днесъ у насъ подобно движение не е имало

и то не затова, че нуждитъ и условията на живота ни не сж го изисквали, а защото, като народъ, който наново заживѣ свободенъ и политически животъ, почти всичкитъ му интелегентни сили сж ангажираха и дѣйствуваха, заедно съ държавата ни, въ едно политическо направление, тенденцията на което на всички ни е извѣстна. Въ това направление ний става вървимъ близо 22—23 години. Не му е мѣстото тука да критикуваме и даваме оцѣнка на това за епохата си врѣме, какво то е внесло въ нашия животъ и пр.; нъ струва ми се, да е врѣме вече, да се изоставимъ отъ подобни заслепени партизански борби, които за съжеление, не докараха на нашия земледѣлецъ онова подобрѣние въ условията на живота му, което той справедливо очакваше слѣдъ освобождението ни. Държавний ни организмъ въздигнатъ изключително върху плещитъ на нашето земледѣлческо население, отне една голѣма частъ отъ производителнитъ му сили, обрѣмени го съ голѣми данъци, увеличиха се неговитъ нужди и усложни живота му. Ето защо необходимо е да се заловимъ за по серпозна работа, която да произхожда отъ искренното ни желание да помогнемъ за подобрѣнето на нашето земледѣлие и изобщо по всичкитъ острали на нашето селско стопанство. Фактъ е, че тежкото, дори несносно положение на нашия земледѣлецъ е възбудило цѣла маса и ги е докарало до съзнание на единъ общъ интересъ и до необходимостта на едно сдружаване.

Това движение се започна отъ Бѣлочерковчени; за която цѣль тѣ издадоха възвание до нашия земледѣлецъ, въ което се описваше неговото несносно положение и го приканваха да се позамисли и загрижи за подобрѣнето на своя халъ и пр. Обаче не слѣдъ много врѣме, ний виждаме, че истѣква изъ между нашия земледѣлецъ идеята за свикване на конгресъ, въ който да се обсъдятъ извѣстни работи по положението на нашия земледѣлецъ и се взематъ мѣрки, разбира се, каквито силитъ на конгреса позволяватъ, за подобрѣние на положението му.

На тоя конгресъ, ний очаквахме да истѣкнатъ най-сжщественитъ нѣща за една земледѣлческа организация, обаче това не се направи. Той твърдѣ много се ограничи въ своята дѣятелность. Прочетени сж били три реферата: положението на земледѣлието у насъ, отъ г. Малковъ; данъчната система и земледѣлческия кредитъ, отъ г. Марковски и земледѣлческитъ

сдружавания отъ г. Кормановъ. Взеа е сжщо отъ конгреса резолюция, въ която се иска отъ народното събрание: 1) замѣняването на сжществующата данъчна система съ под-справедлива, а именно системата на прогресивно подходящия данъкъ; 2) уреждане на евгени и лесно достъпни земледѣлчески кредити; 3) упростотворяване на държавната организация, чрѣзъ редъ реформи въ общественния и икономическия ни животъ; 4) професионално образуване съ цѣль за повдигане производителността на земледѣлнето включително и занаятчийския трудъ и 5) безплатна медицинска помощъ за земледѣлческото население. — И тъй това движение, както виждаме, взема друго направление, като се прѣобърна на единъ видъ политически митингъ.

Тъй или инакъ, това движение има дълбока основа въ самия народенъ животъ и не може да отслабне отъ една първа малка несполука; напротивъ, то ще расте и ще се проявява въ по голѣма сила и нищо не ще бжде въ състояние да му противдѣйствува и да го спрѣ, освѣнъ ако се прѣмахнатъ причинитѣ, които сж прѣдизвикали това движение.

Една частъ отъ нашия печатъ се произнесе, че на това движение му е липсвало ръководители, а въ другата се намеква, че повечето отъ инициаторитѣ сж се заловили за тая работа съ цѣль да се поставятъ ръководители на това движение по партизански съображения. И едното и другото може да е вѣрно, нъ то не е сериозна причина за намаление значението на това движение.

Въ брой 16 на в. „Земледѣлческа Защита“, който минава за органъ на земледѣлческиятъ сѣюзъ, ний срѣщаме напечатанъ устава, отъ който правимъ извлечение въ крадце, както слѣдва:

„Устава на . . . сел. земледѣлческа дружба.

Чл. 1. Долоподписанитѣ земледѣлци — жители отъ с. окръгъ . . . , околия . . . , днесъ на . . . 1 . . . година, основахме дружба съ сѣдалище въ село

Цѣль на дружбата.

Чл. 2. Цѣльта на дружбата е:

а) Да се грижи за подобренieto на земледѣлнето и кловетѣ му;

б) Да пази интереситѣ на отдѣлнитѣ си членове;

в) Да се присъединява къмъ другитѣ дружби, когато се касае въпроса до запазването на интереситѣ, въобще на българскитѣ земледѣлци.

Забѣлъжка. За въ земледѣлческитѣ конгреси дружбага избира съответствующе число делегати.

С р ѣ д с т в а.

Чл. 3. За постиганне на горнитѣ цѣли, дружбага ще си служи съ слѣдующитѣ сръдства:

а) Распространение на земледѣлчески познания и нововъведения по земледѣлието и клоноветѣ му чрѣзъ сказки, разговори, събори и пр.;

б) Дѣйствува за учрѣдяване на взаимно-спомогателни каси, по системата на Райффайзена;

в) Прѣдпазва членоветѣ си отъ безбожното лихварство на равни търговци;

г) Запазва земледѣлческитѣ стопанства отъ распокжване;

д) Дѣйствува за сгруппирване земитѣ на земледѣлцитѣ, поправяние на пхтищата въ селата и между нивитѣ, грижи се така също за поддържанне на чешми, кладенци, водопои и на други селски нужди;

е) Продава общо зърнениятѣ храни на членоветѣ си;

ж) Купува за общо употрѣбление отъ членоветѣ: машини, сѣме, добитѣкъ и пр.;

з) Ще съгради единъ общъ селски хамбаръ за прѣчистване на хранитѣ и запазване частъ отъ тѣхъ за неплодо-родни години;

и) Старасе да изглажда разни въпроси възникнали между членоветѣ, които би имъ нанели нѣкакви материялни загуби, или би окрънило тѣхното челоуѣческо достоинство; въздържа ги отъ разни пороци: пиянство, разсишничество, кражба, лѣпность и др. т. и пр.“

Отъ смисълта и тенденцията на цитираната тукъ частъ отъ устава, ний просто се въсхищаваме, понеже намираме, че ако по тоя начинъ се дѣйствува искрено и честно отъ тия, които сега-сега сж начело на това движение, ний сигурно вѣрваме, че ще може да се постигне нѣщо добро и полезно за подобрене положението на нашето земледѣлие и земледѣлецъ. Основаването на подобни дружби, както ги виждаме въ устава, ще иматъ прѣголъмо значение за това движение. Здружаването на нашия земледѣлецъ по такъвъ начинъ ний намираме

за най-сжществено и разумно. Съ това вѣрваме, всѣки, който искрено желае подобренieto на нашето земледѣлие, както и подобренieto на всичкитѣ отрасли на нашето селско стопанство, ще се съгласи. Въ случая не е безъ значение нашата народна пословица, която по смисъла си подкрепва туй, което по-горѣ исказахме — именно: „Сговорна дружина планина разбива“.

Въ заключение ний ще кажемъ, че много се прибърза съ свикването на конгреса. Трѣбваше се пзвѣстно врѣме да се работи между нашия земледѣлецъ за популяризиране идеята за здружаванieto му и пр. и пр. и когато той схванеше добръ идея на това движение, тогава да се свикаше на конгресъ и безсъмнено резултатитѣ отъ подобенъ конгресъ щѣха да бждатъ по-добри.

гр. Търново, Мартъ 1900 г.

П. Г-въ.

Нъщо за картофитѣ (*Solanum tuberosum*)

(кромпиль, копиръ, патати, картошки, барбой и пр.

(Продължение отъ кн. IV).

Пише Цвѣтанъ.

Болѣститѣ у картофитѣ. Най-важната по своята си опустошителностъ е болѣстъта нарѣчена *мокра милостъ*. Тя се причинява отъ една особенна гжба, която прораства не само въ стеблото, но и въ главитѣ на картофитѣ. Външнитѣ признаци на тѣзи болѣсть сж, че по надземнитѣ части на картофитѣ се забѣлѣжватъ тъмни петна. Тѣзи петна сж образуватъ отъ самата гжба, която е вече тамъ прорасла и отъ тамъ пуска свойтѣ спори на земята, а отъ тамъ пъкъ въ картофенитѣ глави и ги заразява и чрѣзъ посѣвяването на конто на ново може да се прѣнесе на нивата. Тѣзи болѣсть се забѣлѣзва къмъ срѣдата или въ края на лѣтото. Заразеното отъ нея стебло захваща рано да черпѣе, загива и издава една неприятна меризма. Тѣзи болѣсть се счита за най-опасна, защото много скоро тя заразява цѣли полета и че единъ пътъ заражена цѣлата нива, ние не можемъ да очакваме никаква реколта. Даже ако се пздаватъ картофитѣ, до като тя дѣйствува само въ надземнитѣ части на растението, прѣди да причини тия гниения

на картофитъ въ земята, пакъ трѣбва да знаемъ, че тѣзи картофи ще бѣждатъ поврѣдени прѣзъ зимата. Важното е че и до сега нѣма изнаѣрено нѣкое радикално стрѣдство противъ тѣзи болѣстѣ. Разни практики и теоритици прѣпорѣчватъ разни стрѣдства но всичкитъ се свѣждатъ или къмъ отстранение условията, при които са развива тя, или—ограничение по наташната зараза, а не и да дѣйствуватъ разрушително направо на болѣстѣта. Земледѣлецътъ трѣбва да знае за правило слѣдующето: 1) Забѣлѣжи ли появяванието на болѣстѣта трѣбва да извади картофитъ да ги сварѣ колкото се може по-скоро и послѣ само варени или и сушени да ги употрѣби за храна да добѣтъка; 2) Да не сѣе картофи заразени или подозрително заразени и даже здрави но съхранявани заедно съ болни картофи; 3) Да избира за сѣме такива сортове картофи, които сѣ по-малко прѣдрасположени на тѣзи зараза; 4) Да не сади картофи въ влажни мѣста; 5) Да не сади картофи слѣдъ наторяванието на нивата съ прѣсенъ оборски торъ или да не сади картофи на такава нива по такъвъ начинъ щото посадениѣ картофи да бѣждатъ въ съприкосновение съ торѣтъ и 6) Много рѣдко се появява тѣзи болѣстъ въ сухитъ, плодородни и добрѣ разработени почви, при добро отглѣждане на картофитъ. До нѣкъдѣ и доброто запазване (съхранение) на картофитъ може да помогне за ограничение на заразата.

Начинъ за съхраняване картофитъ прѣзъ зимата.

Тава е една важна операция за земледѣльца и тѣй за да си запази интереситъ трѣбва да я изпълнява. Вмѣсто да продава по 4 — 5 стотинки единий килограмъ картофи прѣзъ есенѣта, той може успѣшно да ги запази и на пролѣтъ да ги продава по 15—20 стотинки. Тава ни кара да запознаемъ читателитъ и съ тѣзи операция.

Най-добрѣ е картофитъ за сѣме да се съхраняватъ отдѣлно отъ тѣзи за консомация (употрѣбление). Както тѣзи за сѣме така и тѣзи за консомация най-важно е да се направи така щото да бѣждатъ оставени на сухо мѣсто и да се запазятъ отъ замръзване и отъ прораствание. Най-много трѣбва да се пазятъ отъ замръзване картофитъ за сѣмѣ, защото ако замръзнатъ тѣ не можатъ да служатъ вече за сѣмѣ, когато другитъ пакъ би могло да се употрѣбятъ. Прораствалиѣ картофи сѣ врѣдни за храна и на добѣтъка даже, и не струватъ нито за спиртоварение, нито за скробяла. За да не прораствнатъ

картофитѣ трѣбва да ги държимѣ въ сухо и хладно мѣсто. Въ влажно мѣсто при 3° С. картофитѣ прорастватѣ, а при 6—10° С. и въ по-сухо помѣщение тѣ прорастватѣ. При малѣкъ студѣ тѣ измръзватѣ. Всичкитѣ картофи прѣди поставянието имѣ за съхранение трѣбва добрѣ да бѣдѣтъ просушени.

Особенно грижливо трѣбва да се запазватѣ картофитѣ, които сме отдѣлили за сѣмѣ, защото освѣнѣ, че, както казахме, при малакъ студѣ промръзватѣ и вече сѣ негодни за сѣмѣ нѣ тѣ трѣбва най-дълго да се запазватѣ — цѣлата зима и частѣ отѣ пролѣтъта. Най-добрѣ е картофитѣ за сѣмѣ да се съхраняватѣ въ дълбоки подземни зимници (погреби) или въ крѣгли ями посипани съ сухѣ пѣсѣкъ, сухѣ пепелѣ отѣ огнището или съ прахѣ отѣ гасена варѣ (на 1000 к.гр. картофи отѣ 5—8 к.гр. гасена варѣ). Картофитѣ не трѣбва да се турятѣ въ мѣстата за зимуване на по-дебели пластове отѣ 70 с.м. до 1 метрѣ. Картофитѣ за употребление, ако сѣ въ голѣмо количество могатѣ да се съхраняватѣ въ дълги ями, на купове или въ зимници.

Крѣглитѣ ями, които се прѣдпочитатѣ за запазване картофи, прѣдначинени за сѣме, трѣбва да се ископаватѣ въ суха и плътна земя на високо-отцѣдно мѣсто; да иматѣ дълбочина и широчина 1½—2 метра. Ископанитѣ така ями се напълнуватѣ до половината съ картофи, които прѣдварително, както казахме и по рано, се добрѣ просушватѣ. Надѣ картофитѣ се посипва на дебелина 10 см. сухѣ пѣсѣкъ, а надѣ него до горѣ суха прѣстъ. Надѣ така напълнената яма се настила слама. Прѣди да се засипятѣ картофитѣ съ пѣсѣкъ и прѣстъ, добрѣ е да се покрие ямата съ слама за нѣколко дни. Това има за цѣль, безѣ да помръзнатѣ картофитѣ прѣзѣ есеннитѣ ноци, да се испари тѣхната влажностѣ.

Ако земледѣлеца има да съхранява голѣми количества картофи, то добрѣ е това да направи въ дълги ями, съ дълбочина и широчина 1—2 метра а съ дължина спорѣдѣ количеството на картофитѣ, които има да се запазватѣ. Тѣзи ями въ дъното си трѣбва да бѣдѣтъ по-тѣсни. По дъното и страниѣ се настила слама, на нея се насипва сухѣ пѣсѣкъ на 10 см. а на пѣсекѣтъ се насипватѣ добрѣ просушенитѣ картофи, на дебелина до 1 м. Надѣ тѣхѣ изново се насипва сухѣ пѣсѣкъ на дебелина тоже 10 см. и слѣдѣ това до горѣ—суха прѣстъ, която трѣбва добрѣ да се набѣхти (трамбова). Надѣ тѣзи ями е добрѣ да се направи сушина (навѣсъ) сламенѣ

или дъсченъ, та да запазва ямата отъ дъждъ. Въ свирепитѣ зими подъ навѣса се набѣхтѣва слама да прѣдпази измръзването на картофитѣ.

Въ малки количества картофитѣ могатъ да се запазватъ и въ малки ями дълбоки и широки до 1 м., които освѣнѣ като се напълнятъ до горѣ нѣ още се и извършватъ картофитѣ въ единъ остръ купъ надъ ямата високъ още 1 м. Може просто и да не се прави никаква дупка или яма, а само като се натрупатъ картофитѣ надъ земята въ остръ купъ, високъ до 1 м., Както при първий начинъ т. е. въ яма и надъ нея, така и въ втори само надъ земята, трѣбва да се глѣда да се запазятъ картофитѣ отъ измръзване, т. е. да бѣдѣтъ тѣ покрити; а тѣзи покривка се прави така: покрива се купътъ на тънко съ ржжена слама нѣ около, съ клосовѣтъ на горѣ. Ако картофитѣ сѣ добрѣ просушени още съ поставяннето на сламата тя се покрива съ прѣстъ, която се копае около купътъ, така че да се образува около него една вада, та въ нея да се стича дъждовната вода. Дебелината на прѣстѣта покривающа купътъ отъ начало се прави отъ 15—18 см. На 15—20 см. до върхътъ купътъ не се засипва съ прѣстъ, а тѣзи частъ се покрива по направление на надолѣ съ малко слама и надъ нея се поставятъ на подложки дъски по направление отъ горѣ на долѣ. Дъскитѣ се турятъ за да се пази купътъ отъ дъжда. Прѣвъ непокрытий връхъ на купътъ на първо врѣме се испарява влагата отъ потящитѣ се картофи. Съ настѣпването на студовѣтъ дъскитѣ се сниматъ. Сламата надъ купътъ, ако е мокра се замѣнява съ суха и се засипва до горѣ съ прѣстъ. Колкото псвече врѣмето става по студено толкова повече се покрива съ прѣстъ купътъ до като дебелината на прѣстѣта достигне отъ 40 до 75 см. Ако прѣста е пѣсеклява покривний слоѣ трѣбва да е по дебелъ, а ако прѣста е глинеѣта и плътна — по тънъкъ. Ако картофитѣ сѣ много влажни, т. е. никакъ непросушени, а пакъ трѣбва да ги запазимъ, то можемъ да ги направимъ на купъ по указаний на послѣдтъкъ начинъ и да не ги покриваме съ прѣстъ, а само съ слама и щомъ настѣп студено врѣме да махнемъ съвършено сламата, да я замѣнимъ съ нова и суха и да покрнемъ купътъ съ прѣстъ.

Доходността на картофитѣ. Картофитѣ, сѣти и глѣдани по описаний отъ насъ начинъ, даватъ на декаръ 1200 до 1600 килограма, които продадени само по 8 ст. килогра-

митѣ ще дадѣтъ 100—130 лева — доходѣ, сравнително тоя отъ житинтѣ растения, много голѣмъ.

Да колко това растение е заслужило грижатѣ на другитѣ държави се вижда отъ слѣдующето окръжно, испратено отъ Управителя на кралевскитѣ имоти въ Ромъния до надзирателитѣ на тѣзи имоти.

Господине Надзирателю,

Сегашното състояние на земледѣлието ни до толкова занимава крупнитѣ земледѣлци, че дори имъ налага измѣненіето на досегашната му културна система чрезъ намаление многото до сега сѣяние на житото и кукуруза, въ полза на други растения, които, при извѣстни обстоятелства, принасятъ по голѣма полза, каквито сж: цѣклото, конопитѣ, картофитѣ и др. Миналото ни убѣди, че прѣзъ сухитѣ, бездѣжни години, както и прѣзъ много дѣждовнитѣ, когато житната и кукурузна реколта бѣше слаба, земледѣлческото население, за подобрини участъта на което Тѣхни Величества Краля и Кралицата не преставатъ да се грижатъ, доде до такова безисходно, кратическо положение, щото бѣше лишено отъ най-необходимата дневна храна, а правителството ако и да дохожда на помощъ въ такова врѣме чрезъ купуване и раздаване кукурузъ на пострадавшитѣ, намѣри се въ невъзможность да удовлетвори достатъчно луждитѣ му. При такива условия картофитѣ сж растението, което най-добрѣ замѣстя житото и кукуруза. То е отъ рода на ония растения, които най-лесно могатъ да се привиятъ у културата на нашия селянинъ, като не изложено толкова на атмосферическитѣ капризи, както житото и кукуруза. Предъ видъ на туй азъ вѣрвамъ, Господине Надзирателю, че не ще бжде злѣ, ако се напомятъ произхождението и разнитѣ фази, които е преминала културата на картофитѣ, прѣди да бждатъ признати отъ всички за толкова полезна храна на човѣка, и това не заради Васъ, който много добрѣ знаете по какъвъ начинъ сж пренесени тѣ въ Европа, а за ония грамотни селяни, за които предпазначавамъ това окръжно и между които ще имате добрината да го разгласитѣ.

Отечеството на картофитѣ е Пера, въ Южна Америка. Пренесени сж отъ тамъ въ Европа отъ Спаніолитѣ. Въ Ирландия сж биле донесени направо отъ Америка презъ 1545 година отъ Иванъ Хавкинсъ. Презъ 1585 година прочутия пжтешественикъ Валтеръ Раленгъ сжщо е донесълъ отъ Америка въ Ирландия картофи, които развелъ съ голѣмъ успѣхъ у градината си въ Нонтелъ, отъ кждѣто впоследствие културата на това растение се е распространила по цѣлата Ирландия.

Въ Романия картофитъ сж пренесени, споредъ едни презъ 1812, а споредъ други — презъ 1818 година. Положително не може да се опрѣдѣли. Най-вѣроятното е, че прѣнасянието на туй растение у насъ ще да е станало около 1770 година, когато въ Европа е владѣялъ голѣмъ гладъ. Прочутия нашъ агрономъ Ионеску отъ Брадъ ето какво е написалъ въ „Calendarul bunului gospodar“: „Въ 1816 година по заповѣдь на г-на Калимахъ се исиратиха въ Буковина голѣмо количество талиги съ картофи, които се раздадоха на хората за посѣване. Урожая въ послѣдующитѣ години направи да се изостави сѣянието на картофитъ, пъ сѣмето имъ не се изгуби. Първия молдаванинъ, които е посѣлъ картофи за да извади отъ тѣхъ ракія бѣ единъ голѣмъ боеринъ Кашанжу. Отъ мошяга на този Корней се даде лошъ примѣръ, който се въсприе отъ другитѣ боери съ надпреварване до което се достигна да вадятъ ракіята съ парни машини и да увѣличатъ нашиткитѣ въ вреда колкото за здравнето, толкова и за участъта на нашитѣ селѣни. Азъ съмъ увѣренъ, че въ началото ще да срѣщнете малко много мъчнотии съ пренасянието на това растение, защото нашия селянинъ по неволя се рѣшава да преведе въ културата си друго растение, което не е жито или кукурүзъ. Това е ставало въ всичкитѣ държави, когато сж искали да преведатъ у себе си това растение и сж употрѣбавали възвѣзможни срѣдства за по-голѣмото му и широко распространение.

Въ Германия още около 1587 година Бреславския медикъ Щолцъ е сѣялъ картофи въ градината си, а пѣкъ 1588 година Кленузъ е пренесѣлъ картофъ отъ Белгiя и ги е развъждалъ у държавната градина въ Виена. Швейцарския медикъ и ботаникъ Баухинъ е първия, който научно описа и изслѣдва картофитъ и той е който имъ даде названието, което и до сега се запази въ ботаниката „*Solanum tuberosum*“. Едва обаче слѣдъ 200 години е станала извѣстна културата на картофитъ въ Германия като растение икономическо.

Къмъ края на XVII вѣкъ Пруския кралъ кралъ Фридерикъ — Вихгелмъ е смѣталъ картофитъ за храна поправляюща болнитѣ, а сипъ му Фридерикъ Великий раздавалъ картофи въ Померания на градинари и стопани като имъ е показвалъ и начина на развъжданieto и употрѣблванието имъ? Той е пренесѣлъ отъ Австрийцитѣ туй растение въ Силезия, което бѣ голѣмо щастие, тѣй като благодарение на туй само растение е можлъ да се прѣкара постигшия тогава тая страна голѣмъ гладъ. Развъжданieto на картофитъ въ тая провинция е било толкова голѣмо, че прѣзъ 1771 тя е могла

да достави храна отъ тѣхъ на 20000 чехи дошли отъ Бохемия, къдѣто вслѣдствие на глада нея година сж паднали жертва 180.000 души.

Въ Унгария картофитѣ сж биле занесени изъ Франция, отъ окръга Бургонье, поради което се и нарича бургония. Преносвачитѣ имъ сж биле прѣселѣдвани и затваряни, защото спорѣдъ мнозина картофитѣ биле отровни.

Въ Франция сж почнали да култивиратъ картофитѣ още преди 1630 година, нъ само въ ботаническитѣ градини. Гладътъ, който постигна Франция презъ 1785 година накара французската академия да прѣдложи премия върху темата: кое растение би могло да замѣсти хлѣба. Тѣзи премия е получилъ нѣкои си Парментие чрезъ препорѣжа на картофитѣ, които е сѣялъ и произвѣждалъ у градината си. Слѣдъ получаването на тази премия Людовикъ XVI му е отстъпилъ още 50 десятини земя за посѣвъ на картофи. И когато Парментие е донесълъ въ кралевския дворецъ първитѣ цвѣтове отъ посѣтитѣ му на тѣзи земя картофи, Марія Антонета е распорѣдила щото на първия още празникъ кралевския палатъ да бжде обикченъ съ такива цвѣта, а Людовикъ XVI, за да направи още по популярно, по распространено туй растение, е носилъ на дрѣхата си цвѣте отъ картофи. Самитѣ картофи, плодътъ, като блюдо отъ масата на Людовикъ XVI никога не сж липсвали отъ кралевския дворецъ; ѣдението на картофитѣ се е распространило по цѣлата Франция и не се минало слѣдъ туй много време французкия народъ е прѣгърналъ всецѣло културата на картофитѣ.

Въ Италия и до сега картофитѣ много на рѣдко сж употребяватъ отъ простия народъ, при всичко че още презъ 1625 година. Тосканския духъ е преселялъ отъ други страни калугери за да запознаятъ по отблизко населението съ обработванието на туй растение. Италианското население обаче до е могло да привикне на картофитѣ до преди гладътъ, постигналъ Италия презъ 1871 година. На и сега италианското население употребява за храна картофитѣ само при недостигане на другитѣ земни произведения.

Въ Ирландия ѣдението картофи е станало до толкова обикновено, колкото е качемака у ромжитѣ и италианцитѣ.

Спрѣхъ се върху горнитѣ, толкова повече, защото както виждате ролята на картофитѣ, която би играли чрезъ распространението имъ въ страната е твърдѣ голѣма и за да се види каква голѣма грижа и какво търпение се е положило въ всичкитѣ държави при съдѣйствие даже отъ страна на държавнитѣ глави за пренасяннето на картофитѣ както и за произвежданието имъ като храна на населението. Трѣбвало

е да настъпятъ гладове съ хиляди човѣшки жертви до като населението е могло да се убѣди въ ползата, която прѣдставлява производството на картофитѣ.

Въ Европа сж биле принесени първомъ само едно качество, единъ видъ картофи, сега обаче съществуватъ множество видове, дължими на разнитѣ почви върху които е ставало производството имъ отъ разни градинари и производители. Тѣзи видове още продължаватъ да се умножаватъ. Покойния ботаникъ и градинаръ Видмориятъ е классиралъ всичкитѣ видове картофи па четири, а пъкъ ботаника Жирардинъ па три секции, спорѣдъ външното имъ устройство. У насъ въ Ромония картофитѣ могатъ да се раздѣлятъ на четири вида, спорѣдъ цвѣта, вкуса и количеството на рода имъ. Ний имаме картофи — жълти, бѣли, червени и пепелени. Първитѣ два вида иматъ мека а другитѣ остра кожа и съдържатъ много брашно. Всички тия видове у насъ виреятъ много добрѣ.

Но преди се вѣрваше, че картофитѣ сж пораждали болѣстята „Скрофули“, която се предава отъ поколение на поколение. Днесъ обаче е констатирано съ положителностъ, както се вижда и отъ изслѣдванята на г. г. докторитѣ Феликсъ и Истрати, че храната съ картофи ни най-малко не причинява болѣстята „Скрофули“, която си има много добрѣ познати причини.

Картофитѣ освѣнъ гдѣто даватъ една добра и здрава храна, както за човѣка, така и за животнитѣ, по тѣ иматъ още и туй прѣимущество, че спомагатъ за напредъка на земледѣлнето, понеже чрѣзъ тѣхъ като растение, което се конае, както и кукуруза, очистя земята отъ бурена и се подготвя почвата за други растения, тѣй че всѣка плодосѣйна (asolement) може да се започва по производството на картофи. Картофитѣ вирѣятъ па всѣкаква почва и даже на слабитѣ почви даватъ удовлетворителенъ резултатъ, стига да сж такива отъ които дъждовнитѣ води да се истичатъ лесно, а оранъта да е дълбока. Франция, Германия, Австрия и Италия сж обърнали особено внимание върху производството на картофитѣ, които днесъ, като храна, играятъ голѣма роль за подържанieto на населението. Стрити и размѣсени съ житено, ржжено или кукурузено брашно тѣ даватъ хлѣбъ достатъчно вкусенъ и хранителенъ, бѣнъ отъ безчисленнитѣ случаи на употреблението имъ въ кухнята на всѣкиго билъ той богатъ или сиромасъ. Картофитѣ представляватъ прѣвсходна храна и за животнитѣ, употребени било сурови или варени. Отъ картофитѣ извличатъ крахмално вѣщество, което се употребява за подслаждаване виното и бирата, както и спиртa. Въ Германия гдѣто се произвежда около че-

тири милиона хектолитри спиртъ — третата частъ се фабрикува отъ картофи. Земледѣлцитѣ въ тѣзи страна даватъ около 40 милиона хектолитри картофи за такава фабрикация. Остатъцитѣ при фабрикуването на спирта отъ картофи се употрѣблява съ голѣма полза за хранение на добитъка.

Отъ изслѣдваніята на романскитѣ статистици Хр. Д. Стайковичъ и Ф. Робинъ се вижда, че и въ Романия фабрикантитѣ сж починали да извличатъ алкоолъ отъ картофитѣ. Така прѣзъ 1895 година за тѣзи цѣль сж биле употрѣбени 10,856,700 килограма, отъ които фабриката на М. & Ц. Фишеръ—1,383,600 килограма; Л. & Х. Костнеръ—1,390,000 килограма; Кленбергъ и Кленъ—1,471,500 килограма. Фр. Фишеръ—3,148,100 к.г. Ако и алкоола отъ картофитѣ да е отровенъ и мнзина да настояватъ за забраняването да се фабрикува такъвъ отъ картофи, при все това туй послѣдното не се предприема защото сжществуватъ срѣдства, чрѣзъ които се отстраняватъ съвършено отровнитѣ му части. Така става въ Германия и другитѣ държави. Картофитѣ произвеждани при добри условия даватъ на хектаръ 30,000 килограма, която реколта преобърната, спорѣдъ А. Жирадъ, би дала 4,300 литри алкоолъ. 100 килограма донасятъ 14.33 литри, което е равно на това що се получава отъ 40 килограма кукурузъ или 250 килограма цвѣкло. Спорѣдъ покойния Ионеску отъ Брадъ въ Романия, картофитѣ добръ работени даватъ на една фалча (14,422 м. п.) 570 хектолитра.

Нему е мѣстото тукъ да се описва какво пѣщо сж картофитѣ, нито пъкъ начина, на тѣхното култивиране, вѣща Вамъ извѣстни. Цѣльта ми е да обърна вниманието Ви, Господине Надзирателю, върху пренасянieto на туй полѣзно растение у насъ и распространението га производството му между нашето население, което, както Ви е познато е почти съвсѣмъ изоставено на страна.

Отъ статистиката, която дава Министерството на Финанситѣ се вижда, че вноса и износа на картофитѣ е билъ въ Романия отъ 1893—1898 година спорѣдъ както слѣдва въ килограмми.

	1893	1894	1895	1896	1897	1898
Вносъ:	2,011,455	1,948,582	894,531	905,342	467,654	913,285
Износъ:	12,135	9,244	135,580	85,589	71,483	116,309.

Слѣдователно въ 1898 г. сж внесени въ Романия 913,285 килограма, отъ които изъ Австро-Унгария—797,636 и изъ Турция—71,845 килограма, а остатъка изъ другитѣ държави. Изнесени въ сжщата година 116.309 килограма, отъ които за Турция — 85,821 и за Австро-Унгария—25,405 килограма.

Само въ Букурещъ прѣзъ 1895 година сж влѣзли 537 вагона или петъ милиона килограмма картофи.

Днесъ производството на картофитѣ е въведено почти у всички народи и тѣ сж на първо потребително мѣсто въ всички образователни страни.

Статистиката ни говори, че на земното кълбо въ година се произвеждатъ единъ и половина милиардъ хектолитри картофи, когато общата годишна реколта на житото едва достига до 870 милиона хектолитра.

Европа сама дава 7·8 отъ общия годишенъ сборъ на картофитѣ.

Истина е, че не всичкитѣ народи еднакво консумиратъ това вкусно растение. Спорѣдъ както лесно можеше да се предвиди. Ирландцитѣ стоятъ на първо мѣсто въ това отношение. „Всѣко дѣте отъ Еринейския островъ консумира годишно по 665 килограмма картохъ или срѣдно 1 килограммъ и 820 грамма на день. Слѣдъ Ирландия иде Германия. Подданицитѣ на императора Вилхелмъ II сж голѣми поклонници на картофитѣ. Годишната консумация на всѣки едного отъ тѣхъ е 590 килограмма и тъй като тѣ, германцитѣ сж около 50 милиона, то императора на хохенцолеритѣ е оня, който всѣка година абсорбира четвъртъ отъ картофитѣ събрани по цѣлото земно кълбо. Разликата между Ирландия и Германия е ничтожна. Ще спомена сега рѣдъ отъ тия народи, които, давайки заслуженото на картофитѣ, не ги иматъ за елементъ близо исключителенъ въ храната си. Въ Холандия всѣки жителъ употребява годишно по 381 килограмма картофи. Въ Норвегия 335 килограмма картофи, въ Франция — 318; въ Австрия — 301, въ Канада — 299. Англосаксонцитѣ отъ стария и новия свѣтъ не употребяватъ картофитѣ освѣнъ гаряitura при розбива (крѣвенъ) и пражена риба. Въ Велико Британія годишната консумация на картофитѣ на човѣкъ е 108 килограмма, а въ Съединенитѣ Щати — 91. Италия дохожда най-послѣ. Въ гастрономията нѣкога има нѣщо необяснимо. Необяснимо е зашто най-въздържния и най-пестливия народъ въ Европа не консумира годишно освѣнъ по 22 килограмма на глава отъ аминента, който е най-ефтинъ и най-полезенъ“.

Направиха се опити въ кралевскитѣ земи: Кочиокъ, Герница, Добровацъ, Шегарча и резултатитѣ бѣхж неудовлетворителни за прѣнасянието на това толкова полезно растение между земледѣлцитѣ. Въ всичкитѣ части гдѣто, било по остротата на климата, както е въ балканситѣ мѣста, било по качеството на почвата, прави необходимо или малко полезно производството на кукуруза, да гледате г-не Надзира-телю, да распространявате производството на картофитѣ. И ако ус-

пѣжъ да пренесемъ, распространимъ и направимъ обикновенно сѣянieto на картофитѣ у насъ между народа ний едноврѣменно съ туй ще можемъ побѣди и тури край на распространената, отъ многото употрѣбаване на кукуруза, болѣсть пелагра (relagra). Частно за балканиститѣ мѣста, кждѣто житото никога не вирѣе, а пѣкъ кукуруза бива много изложенъ на развала отъ остритѣ вѣтрове, прѣнасянието и производството на картофитѣ, като храна се налага за благосѣстоянието на самото население.

Не се съмнявамъ, Господине Надзирателю, че Вий ще да положитѣ всичкото си старание щото жителитѣ на надзираванитѣ отъ Васъ кралевски земи да прѣнесжтъ и пропзвеждатъ това толкова полезно и благотворно растение, като му даджтъ най-голѣмо развитие, толкова повече като знаете, че то—картофитѣ сж днесъ за днесъ распространени по цѣлото земно кълбо и че, както право се казва, тѣ сж най-голѣмата благословия на мебай, най-вкусното ястие на богатия и хлѣба на бѣдния. Въ края на всѣка година ще ми донасяте за пространствата посѣти съ картофи въ Вашия участѣкъ за да може да се слѣди за прогресивния вървежъ въ развитието производството на картофитѣ, които днесъ въ всичкитѣ държави заематъ пѣрвото мѣсто между растенията; които даватъ най-голѣми приходи.

Управляющъ кралевскитѣ имоти: *Ив. Календеръ.*

Освѣнтъ това, нъ както бѣхме по рано оповѣстили, въ брой 2 на в. „Сѣячъ“, и Турското правителство съ цѣлъ на поущрѣние е издало ираде, съ което се освобождаватъ отъ всѣкаквъ данѣкъ прѣвъ 10 години нивитѣ сѣти съ картофи. Това ираде се отнася само до Сулунскій велпаятъ.

Съ това свършваме статията си за картофитѣ, като мислимъ че читателитѣ ни земледѣлци ще обърнатъ по-голѣмо внимание на това толкова доходно растение.

РАЗВѢЖДАНИЕТО НА БАКТЕРИИТѢ ВЪ МЛѢКОТО.

Реферирано прѣдъ засѣданието на природоиспитателното дружество на 9-й Мартъ 1900 година.

отъ *М. Георгиевъ.*

Отъ всичкитѣ жидкости, които даватъ приютъ на бактериитѣ, млѣкото прѣдставлява една отъ най-удобопримѣнимитѣ срѣди за развѣжданието на тѣзи микроскопически животинки, които доста често биватъ твърдѣ опасни неприятели на човѣческото здравие.

Като се вземе прѣдъ видъ обстоятелството, че млѣкото, тъкмо, е и най-важната, па и най-распространената храна за човѣчеството, а особно пъкъ за дѣцата, то и значението на тѣзи паразитни животинки въ млѣкото прѣдставлява прѣдмѣтъ отъ особна важностъ, както относително здравнето на хората, тъй и за прѣдохранителнитѣ мѣрки, които би грѣбвало да се иматъ прѣдъ видъ, за да се прѣдупрѣдѣтъ пагубнитѣ дѣйствиия на тѣзи микроорганизми върху човѣчеството.

Именно това обстоятелство, *прѣдупрѣждението на злото*, ме застави да дамъ свѣденіята, които слѣдватъ по-долу и които се основаватъ на изслѣдвания, станали въ послѣдно врѣме, отъ капацитетни по въпросътъ личности, за които спомяна „*Hospodar Ceskoslovansky*“. Намирамъ за потрѣбно да прибавя, че колкото повече се популяризиратъ тѣзи свѣденія и колкото повече съ това се прѣдупрѣждава злото, толкова повече тѣзи научни изслѣдвания ще иматъ практическо значение и примѣнение за доброто на човѣчеството.

Само по себе, млѣкото, до като е още въ вимето на животното, бива, обикновено, чисто отъ всѣкакви бактерии. Исклучение отъ това правило прави само млѣкото, което се издойва отъ крави, заразени съ нѣкоя болѣстъ, както туберкулозата и пр. Млѣкото на подобни туберкулозни крави носи съ себе си туберкулознитѣ бактерии още отъ вимето на кравата и ги разпространява мѣжду хората. За очудване е ужасната немарливостъ, която се провинява особно у насъ, срѣщу разпространението на туберкулознитѣ бактерии по тоя начинъ. Туберкулознитѣ крави не се контролиратъ отъ никого, а, слѣдователно, нито се запрѣщава отъ надлѣжната власть тѣхното експлоатиране като млѣкодайни животни. Отъ свѣденіята, които можихъ да съберѣ помѣжду свѣдуци у насъ лица, туберкулозната зараза прѣобладавала особно въ чуждитѣ раси едъръ рогатъ добитѣкъ, прѣнесени у насъ, а особно у швейцарскитѣ и тиролскитѣ породи. Нѣма съмнѣние, че наклонността на тѣзи породи къмъ туберкулозата у насъ трѣбва да се отдаде повече на несотвѣтствующия съ привычката на животното начинъ на отглеждане и хранение, отколкото на примѣнение на климатътъ. Въпрѣки убѣжденията, които се стремятъ да разпространяватъ, нарочно, експлоататоритѣ на мѣстната индустрия, че ужъ млѣкото отъ туберкулознитѣ крави не било заразително, фактъ е, че много хора, а особно много

дѣца, които се хранятъ съ подобно млѣко, а още повече, ако то не бѣде стерилизирано, ставатъ жертва на тѣзи немарливостъ на надлѣжнитѣ власти и затова, желателно ще е, щото нашитѣ санитарно-полицейски власти да се заинтересуватъ и съ тоя толкова важенъ за общественното здравие въпросъ. Това нѣщо още е, по-възможно да стане сега, като имаме вече и у насъ, до нѣкъдѣ поне, урѣдена ветеринарната служба.

Спомѣнахъ по-прѣди, че млѣкото, до като е въ вимето на животното, е лишено отъ бактерий, ако самото животно не страда отъ нѣкоя заразителна болѣстъ. Чистото отъ бактерий млѣко, обаче, при издоиваннето вече, може да бѣде повече или по-малко замърсено отъ бактерийтѣ, споредъ условията при които става това издоиванне. Намѣрено е, че тугакси, слѣдъ издоиваннето, млѣкото отъ здраво животно съдържа, обикновено, отъ 10 до 20000 бактерий въ единъ кубически сантиметръ, или отъ 10 до 20 милиона бактерий въ единъ литръ млѣко.

Появява се наложително въпросътъ: отъ кѣдѣ се взѣхатъ тѣзи милиони бактерий въ това млѣко, когато то току що е било издоено отъ вимето на здраво животно? На този, толкова важенъ за здравнето на човѣчеството, въпросъ, отговорътъ прѣдставлява едно колкото заблѣжително толкова и поучително за хората обстоятелство, което може да се охарактеризира само съ една дума: — нечистотията. Както нечистотиитѣ по коремната частъ отъ кожата на животното, така сжщо и по самото виме, по рѣцѣтѣ на този, който издоива млѣкото отъ животното, па даже и въ въздухътъ на помещението, въ което стои животното — всичко това влияе, повече или по-малко, да се увеличаватъ огнищата, отъ кѣдѣто водятъ своето начало бактерийтѣ. Дрѣбни, почти незаблѣжителни парчета отъ тѣзи нечистотии, сж въ състояние, като паднатъ въ млѣкото, да го заразятъ съ бактерий, а ний твърдѣ често намираме въ млѣкото не само дрѣбни частици, но цѣли парчета разни нечистотии, влакна, прѣстъ, слама и др. — носители на бактерийтѣ. Dr. Schulz е правилъ нарочни изслѣждания за да се увѣри въ какъвъ размѣръ се намиратъ нечистотиитѣ въ млѣкото и е констатираалъ, че, срѣдно, въ единъ литръ млѣко, издоено при, сравнително, доста добръ пазена чистота при издоиваннето, се съдържа отъ 10—15 милиграма говежда торъ.

Въ потвърждение на горѣизложеното, служи обстоятел-

ството, че млѣкото, което се издоява при първитѣ три четири мълзения съдържа, сравнително, много повече бактерии, отъ млѣкото, което се получава при послѣдующето издояване. Сжщия Dr. Schulz е намѣрилъ въ млѣкото отъ първитѣ мълзения около 80,000 бактерий въ единъ кубически сантиметръ, когато въ млѣкото, издоеено най-послѣ, отъ сжщата сиса е било лишено отъ всѣкакви бактерии. Така сжщо, намѣрено е, че числото на бактерийтѣ е спадало само до 200 на куб. сант. въ млѣко, което е издоявано съ ржцѣ добръ измити прѣди издояването.

Отъ всичкитѣ, обаче, указани по-горѣ условия, които благоприятствуватъ за размножението на бактерийтѣ, най-ужасна картина прѣдставлява нечистотата на сждоветѣ, които се употребяватъ въ млѣкарството. Нѣкой си Dr. Backhause е правилъ въ това отношение опити, които сж дали поразителни резултати. Той е намѣрилъ, че млѣко, което е съдържало само 6600 бактерий въ куб. сант., като се е прѣсипвало въ единъ въ другъ, въ шестъ млѣкарски сждове, които, *прѣдварително* сж били доста добръ изчистени, е съдържало, слѣдъ това прѣсправанне, 23900, 35000, па даже и 162,000 бактерий въ единъ куб. сант.

Намѣрено е още, чрезъ опитъ, че и материалътъ, отъ който сж направени сждоветѣ, употребяеми въ млѣкарството има влияние върху удобствата, които благоприятствуватъ за размножаването на бактерийтѣ. Така, напр., опитътъ е доказалъ, че чиста вода, която е била сипана въ единъ тенекенъ сждъ, е съдържала само 1105 бактерий въ куб. сант. и като е била прѣсипана въ дървенъ сждъ, койго макаръ и да е билъ прѣдварително твърдѣ старателно изчистенъ, пакъ е повлиялъ върху размноженнето на бактерийтѣ, защото количеството имъ е порасло отъ 1105 на 279,000 въ единъ куб. сант. Поучителното заключение отъ този опитъ е, че дървенитѣ сждове трѣбва да се избѣгватъ въ млѣкарството, тъй като и при идеалната чистота, тѣ пакъ способствуватъ за размножението на бактерийтѣ. Подъ сжщата категория подпадатъ и глиненитѣ сждове, а особно пъкъ ония отъ тѣхъ, които сж лишени отъ глечъ.

Чистотата на самитѣ млѣкодайни животни, както и чистотата и провѣтряването, въобще, на яхжритѣ, играе твърдѣ важна ролъ въ развѣждането и размножаването на бакте-

рийтъ. Опититѣ, правени въ това отношение, сж доказали, че единъ куб. метъръ чистъ въздухъ въ природата съдържа около 7500 бактерий; сжщото количество въздухъ, въ единъ яхъръ, който се пази чисто, съдържа 29,000 бактерий, когато, пъкъ, въ яхъра, който не се чисти старателно такъвъ единъ обѣмъ въздухъ съдържа 69,000 бактерий. Въ това отношение, единъ отъ главнитѣ фактори, който играе най-важна роль при заразяването и прѣпълването на въздухътъ съ бактерии е постилката, която се постипа на добитѣктъ. Доказало се е, че ако тѣзи постипка е отъ мѣхъ, то единъ грамъ отъ нея съдържа само 2 милиона бактерий, ако е отъ доброкачественна слама — 7.500.000 а ако е сламата загнила и въобще отъ долоу качеството, то количество на бактерийтъ въ единъ грамъ отъ такава слама, слѣдъ употреблението ѝ за постипка, възлиза на 10,000,000.

Относително развъжданieto на бактерийтъ въ самото млѣко, влиянието на топлината на млѣкото прѣдставлява една поразително, нагледна картина. Dr. Freudenberg е намѣрилъ, че млѣко, което слѣдъ издояванието е съдържаало само 9000 бактерий, слѣдъ единъ часъ е съдържаало вече при 15°C. — 31,750; слѣдъ два часа — 36,250; слѣдъ 4 часа — 40,000; слѣдъ 7 часа — 60,000; слѣдъ 9 часа — 120,000 а слѣдъ едно цѣло денонощие около 5 милиона бактерий въ единъ куб. сантиметръ.

При повишението на топлината мѣжду 25°C и 35°C и числото на бактерийтъ е вземало ужасни размѣри. Така, при 25°C. сжщото млѣко е имало, слѣдъ 6 часа, 860,000; слѣдъ 9 часа — 2,150,000; слѣдъ 24 часа — 806,000,000 бактерий. А пъкъ при 35°C. числото на бактерийтъ, слѣдъ 6 часа се е въскачило 3,400,000, а слѣдъ 24 часа на 812,500,000.

Поучителнитѣ наиздания, които би трѣбвало да си извлѣкжтъ отъ всичкитѣ тѣзи опити, можтъ да се сведжтъ въ заключениенето, че многото бактерий развалятъ по-лесно и правятъ врѣдително млѣкото, та за да се запази то неповрѣдено и здраво, трѣбва да се обрѣща внимание на:

1. Да се чистятъ млѣчинитѣ животни, а особено подъ коремътъ, около вимето.
2. Да се испира, прѣди издояванието, вимето съ хладка вода.
3. Първитѣ три-четири млаза отъ надоеното млѣко, което

ще съдържа винаги повече бактерии, да се издойватъ въ особенъ сждъ, кждѣто ще се се събира нечистото млѣко, което може да се употрѣблява за животни.

4. Ръцетѣ, които вършатъ издойванието да бждатъ старателно измити.

5. Съдоветѣ, които се употрѣбляватъ въ млѣкарство, да сж извънрѣдно чисти и да сж емални или тенекиеви, но не дървени или глинени.

6. Самитѣ яхъри, въ които живѣятъ кравитѣ, да сж чисти, провѣтриви и наклонни за оттичане на нечистотинитѣ.

7. Постилката, която се постила подъ добичетата, да е доброкачественна и да се промѣнява своевременно и старателно,

8. Тутакси, слѣдъ издойванието, млѣкото трѣбва да се истуди и да се остави да стои въ хладно помѣщение.

9. Ако е възможно, прѣди употрѣбението, млѣкото да се стелиризира, за да се отстранятъ чрѣзъ силното загрѣвване находящитѣ се въ него бактерии.

Тѣзи правила, основани на научни изслѣдвания и наблюдения би трѣбвало да бждатъ съблюдавани отъ всички ония, които се занимаватъ съ млѣкарството, а санитарно-полицейскитѣ власти у насъ трѣбва да се постараятъ да се наложатъ тѣ на всички ония, които боравятъ съ това занятие.

Ичемикъ за пиво.

Читателитѣ на „Сѣячъ“ трѣбва да сж чели статията: „Ракия отъ дини (лубеници), помѣстена въ VIII и IX книжки отъ на м. г. казаното списание. Въ заключение на тази статия азъ бѣхъ общалъ да напиша нѣщо и за други сѣидби по моето скромно земледѣлие.

Прѣзъ 1896 година отидохъ въ гр. Видинъ. Тамъ се срѣгнахъ съ Видинския земледѣлчески надзирателъ, г. Джамовъ. Като земледѣлецъ, азъ го распитвахъ за нѣкои работи по земледѣлнето. Той бѣше доста любезенъ къмъ менъ и на моятъ въпроси съ готовность отговаряше. Много нѣщо научихъ азъ отъ него. При другото, той ми каза, че мин-то на тър-

говията и земледѣлието му испратило нѣкои сѣмена, които въ България ги нѣмало и които то м-то раздавало даромъ на земледѣлцитѣ, за да ги расплодятъ и на нашата земя. Азъ пожелахъ да ми даде малко сѣме отъ *ичемикъ за пиво*. Всичко отъ това сѣме бѣше останало нераздадено 26 стари оки. Взехъ това сѣме и се върнахъ въ гр. Бѣлоградчикъ, въ околността на който се намира моето малко имѣние (чифликъ отъ 100 декара мѣсто). Монѣ съсѣди земледѣлци се заинтересуваха отъ новото сѣме за ичемика и пожелаха да имъ дамъ по една двѣ шепи отъ него, за да го посѣятъ и на тѣхно мѣсто и да го *запатятъ*, както казваха тѣ. Чудѣха се тѣ на този ичемикъ и казваха: „я, глей какъвъ е голъ, нѣма осплъ, като нашия“. Питаха ме, какъ се той сѣе и на каква земя. Азъ имъ расправихъ, че земледѣлческый надзирателъ ме съвѣтва да посѣя този ичемикъ на яка почва, която трѣбва хубаво да се разоре. Монѣ съсѣди си отидоха. Азъ се захванахъ съ тази малка работа — да посѣя ичемика за пиво. Избрахъ една нива около 1½ декаръ, разоряхъ я хубаво и хвърлихъ ичемиченото сѣме въ нея. Това бѣше прѣзъ мѣсецъ мартъ, пролѣтътъ. Въ началото пролѣтътъ бѣше суха, ичемика, обаче, благодарение на яката почва, изникна въ скоро врѣме. Трѣбва да ви кажа, че на декаръ и половина мѣсто азъ посѣхъ 20 стари оки отъ казаный ичемикъ, другия бѣхъ раздалъ на съсѣдитѣ си земледѣлци. Както виждатъ читателитѣ 20 оки ичемикъ да се посѣе на декаръ и половина мѣсто е малко, но азъ го посѣхъ рѣдко, така щото той захвана цѣлата нива. Наскоро, слѣдъ засѣването му, валѣ дъждъ, пролѣтенъ дъждъ. Ичемика порастна, *избуя* и цѣлата нива навсѣкждѣ се покри съ една зелена покривка. Драго бѣше на човѣка да гледа таквазъ хубава нива. Но прѣзъ мѣсецъ априлий, за нещастие, сви се единъ сивъ голѣмъ облакъ надъ самата нива и надъ околността ѝ; завалѣ силенъ дъждъ, придруженъ съ градъ и въ 15—20 минути зелената покривка на нивата изчезна и се показа голата черна земя. Азъ имахъ и други ниви, посѣти съ други сѣмена. И тѣхъ ги съсипа градушката, но за тѣхъ не ми бѣше толкозъ жалъ, колкото за посѣтата съ голия ичемикъ нива. Мина финансовъ комисия да опише загубитѣ отъ градобитнината. Азъ не дадохъ да се опише загубата отъ въпросната моя нива, защото имахъ надежда, че тя пакъ ще се съвземе, колко—годѣ. Из-

минаха се 20—25 дни, откато падна градушката. Нивата пакъ поникна. Пакъ весела и хубава. Още единъ облакъ сиво-бѣлъ се сви надъ околността. Закапиха най-напрѣдъ едри дъждовни капки и въ нѣколко минути дъжда се придружи съ градъ, градъ като орѣхъ. Всичко посѣто изчезна. Пуста остана и нивата съ ичемика. Втора финансова комасия мина да опише загубитѣ отъ градобитнината. Азъ я помолихъ да опише загубитѣ и отъ моитѣ ниви, въ това число и въпросната нива съ ичемика. Това бѣше въ първитѣ дни на мѣсець май. Нивата бѣше порасла на височина повече отъ $1\frac{1}{2}$ метръ, ала не бѣше още *искласила*. Нѣмахъ вече надежда отъ нея. Съжелявахъ, че не ще мога да *запѣтя* отъ новия, голня ичемикъ. Но, какво бѣше моето очудване, когато нѣколко дни слѣдъ втората градушка, нивата пакъ се покри съ зеленина! моитѣ съсѣди земледѣлци ми казваха, че нивата нѣма да *искласи* — тя ще остане ялова. Дойде м-ць юний. Дъждоветѣ прѣстанаха. Слънцето силно печеше и нагрѣ земята. Нивата, два пѣти битата отъ градъ нива, изникна отново на височина повече отъ метъръ, *искласи*, прѣцъвтѣ и се зажелѣ, като злато. Азъ я заобикаляхъ на нѣколко пѣти, любувахъ се на влатнитѣ класове и се радвахъ като малко дѣте. Истрѣгна единъ стрѣкъ да занесе у домада покажа на дѣцата си, за да се порадватъ и тѣ, гледамъ този стрѣкъ братимилъ петъ, шестъ и повече стрѣкове! . . . „Чудна е природата“, си казвахъ азъ често. Дохождатъ моитѣ съсѣди земледѣлци, гледатъ нивата и се чудатъ и тѣ, като казватъ: „Господъ зема, Господъ дава. . .“

Ичемика озрѣ, поженахъ го и го прѣтеглихъ. Отъ 20 оки ичемикъ, посѣтъ на $1\frac{1}{2}$ декаръ нива, два пѣти бита отъ градъ, се роди 380 стари оки. Този ичемикъ тежи като житото. Той излѣзе много хубавъ: върна голи, безъ осиль, лѣскави, едри, тежки и красиви.

За този ичемикъ похарчихъ:

1-о	Пари за сѣмето 20 оки недадохъ. То ми бѣ подарено отъ	
	Министер. на Земледѣлието. То струваше тогавъ . . .	4 л.
2-о	За пивораване, посѣване и влачение на $1\frac{1}{2}$ дек. нива	5 „
3-о	За жътва и вършидба	4 „
4-о	За данѣкъ	2 „

Всичко 15 л.

Ичемика го държахъ цѣлата зима. Прѣзъ пролѣтъта обстоятелствата ме заставиха та продадохъ отъ него 280 стари

оки и вехъ по грошъ за ока — всичко 56 лева. Останаха ми 100 оки за сѣме.

Дойде 1897 година. По независящи отъ менъ причини, азъ напуснахъ земледѣлнето и дадохъ земята си на нѣколко земледѣлци подъ аренда, на исполица. На одного отъ тѣхъ дадохъ и останалия 100 оки ичемикъ за пиво да го посѣе. Разправихъ му, че нивата, на която ще посѣе ичемика, трѣбва да се изоре хубаво, да се кръстоса, да се очисти съ грибла (дадохъ му и грабла) и да се разрохка хубаво. Казахъ му още да посѣе ичемика рѣдко. Какъ е оралъ и какъ е приготвилъ нивата за ичемика моя арендаторъ, не зная. Зная само, че дойде единъ день при менъ и ми казва „газдо, (господарю) азъ посѣхъ ичемика“.

— На коя нива го посѣ, попитахъ азъ?

— На нивата, до къщицата.

— Добръ, но тя е около 5—6 декара. Не артиса ли отъ сѣмето?

— Не артиса. Азъ го сѣхъ гжсто, продължи той. И комшиниѣ ми казаха, че е гжсто, но бѣше вече късно.

Слѣдъ туй распитахъ комшиниѣ и узнахъ, че моя селенинъ арендаторъ не изпълнилъ моитѣ опжтвания по приготвление и посѣване на нивата съ голия ичемикъ. Той се задоволилъ да я поразрови криво-лѣво и, безъ да я кръстоса, очисти отъ трѣвата и разрохка съ граблата, хвърлилъ хубавия ичемикъ въ нея. Независимо отъ туй той се забавилъ и съ посѣва — посѣлъ нивата късно, прѣзъ м-цъ априлий. Нея годнна паднаха малко дъждове, земята се засуши, посѣвитѣ общо бѣха слаби, а нивата съ ичемика пзникна, но стрѣковетѣ му бѣха тънки, слаби и необѣщаваха хубавъ плодъ. Азъ се срѣцнахъ съ арендатора. Погълчахъ го малко, за дѣто не изпълнилъ опжтванията ми, а той нехайно повтаряше едно и сѣщо:

— А, бе, газдо, че азъ сефте ли сѣя ичемикъ; белки незная, какъ се сѣе. Колко години съмъ сѣлъ азъ ичемикъ, и жито, и рѣжъ и кукурузъ и пр. То не е отъ орането. Ори ти нивата и единъ, и два и три пати, чисти я, колкото щешъ, когато Господъ не даде берекетъ, нѣма какво да се прави.

— То и отъ годината зависи много, му казахъ азъ, но и отъ човѣка. Когато единъ орачъ си натори нивата, ако е слаба, когато я изоре хубаво, когато я изчисти отъ трескотия и отъ други трѣви, когато направи земята, както се казва, като

брашно, когато хвърли на нея и хубаво, здраво, прѣчистено сѣме, — тогавъ ще се надѣе и на по-хубавъ берекетъ. . . .

Както и да е. Ичемика узрѣ. Моя арендаторъ го пожъна, овърши и ме повика да ми даде исполица отъ него. Прѣтеглихме всичкия ичемикъ. Той палѣзе 1100 кил. Бѣше малко ситенъ, но хубаво узрѣлъ.

Нея година (1997) Министерството на Търговията и Земледѣлнето бѣше обявило конкурсъ по земледѣлнето и скотовѣдството въ София.

Азъ изложихъ отъ моя ичемикъ за пиво на тоя конкурсъ и получихъ 3-та награда отъ 50 лева.

Зърното на ичемика бѣше почти два пѣти по-дребно отъ първото зърно, което дадохъ на арендатора за посѣване. По тежина обаче ичемика прѣвъсхождаше другитѣ ичемници на конкурса. На конкурса първата награда отъ 300 л. се даде на единъ земледѣлецъ отъ Пхтиманско. Нетовия ичемикъ по качество бѣше доленъ, но първата награда му се даде, защото бѣ произвелъ около 15,000 килограма ичемикъ за пиво.

Гр. Варна, 3 априлий 1900 г.

Ж. Димитровъ.

ОВОЩНИ ДЪРВЕТА.

(Продължение отъ книжка IV.)

12. Понеже почвата отъ ражданието на овощия, макаръ това и да не се случва всѣка година, особено като се искува на минерални части и вслѣдствие на това услабна, то всѣки благоразуменъ стопанинъ ще да разбере, че е неизбежно нужно, *щото отъ врѣме на врѣме, поне всѣка третя година да се торятъ овощнитѣ дървета.* За тая цѣль обаче небива да се употребява прѣсенъ хлѣвски торъ или торна водна каша, които вредително дѣйствуватъ на самитѣ корени.

Най-добъръ торъ за овощнитѣ дървета е *сѣмьсенитъ торъ или тѣй наречениятъ компостъ*, който се съставя отъ глина (прѣстъ), калъ отъ пѣгницата, калъ отъ локвѣтъ и езерата, отъ псхвърлената изъ окопитѣ покрай шосетата прѣстъ и отъ различни растителни остатѣци, като изгнило дърво, чимъ, сѣтени листа и кора изъ гората и др., сѣгнѣ отъ животински оста-

тъци, като месо отъ умрѣли животни, кръвъ, козина, остатъци отъ вълна и др., като всичко това се разбърква съ негасена варь, съ дръбна слама или пепель, а отгорѣ почесто се полива и прѣзъ годината единъ или два пати цѣлиятъ купъ се прѣхвърля. Съ такъвъ добръ угнилъ и разбърканъ торъ се засипва околоръстъ всѣко овощно дърво, като прѣдварително на дълбочина на 8 до 10 см., догдѣ се простиратъ коренитѣ, се раскопае и отстрани старата прѣстъ.

Твърдѣ добро торене сѣ и заходнитѣ лайна, като се смѣсятъ съ компостъ или съ суха прѣстъ, съ алчия и дървенъ пепель, главно много добръ дѣйствуватъ на младитѣ дръвчета.

Често се ископава на извѣстно расстояние отъ стеблото на дървото до 30 см. дълбока, кръглата яма или въ околността на дървото съ колче се пробиватъ нѣколко дупки, които се изпълнятъ съ теченъ торъ; костилковитѣ овощни дръвета, като череши и сливи небива да се торятъ нито съ теченъ, нито пѣкъ съ прѣсенъ торъ.

13. *Ако младитѣ овощни дръвета нераждатъ овощия,* на това причина бива или твърдѣ силната почва, въ която дръвчетата извънредно буйно растѣтъ на дърво, или пѣкъ слабата или ялова почва. Въ първия случай може да се помогне, *като се есенно връмз раскопае на дълбочина 8—10 см. около дървото и раскопаната прѣстъ се замѣни съ ид-слаба,* или *прѣзъ пролѣтѣта съ остъръ ножъ се наръже кората дори до дръвесината,* или *пѣкъ се извади и засади дръвчето на ид-слабо мѣсто.*

Въ случай че нераждането на младитѣ дръвчета произхожда отъ твърдѣ слабата почва, то раскопава се прѣстъта на дълбочина 8—10 см. и се замѣня съ добра торна.

Както у чловѣка така и у овощното дърво било по-рано, или по-късно настава ослабване отъ старостъ и плодната му дѣятелностъ ослабва; обаче едно такова застарѣло дърво заслужва извѣстно прѣимущество прѣдъ чловѣка, защото то може *да се подмлади.* Подмладяването на дръветата може да стане много лесно послѣдний начинъ:

а) Всѣко старо клонче се отрѣзва на върха, най-добръ при нѣкой завои или тамъ, гдѣто има нѣкоя подутина.

б) При всѣка рана се оставя по една постранина вѣтвица, за да докарва нуждната млязга за зарастване на раната.

в) Направенитѣ отъ триончето рани се оглаждатъ съ

остъръ ножъ и се замазватъ съ градинарски восъкъ или съ градинарска мазилка.

г) Трѣбва да се внимава, щото при рѣзаннето на вѣтвитѣ никакъ да се не разваля дадената на короната форма, затова долнитѣ вѣтви трѣбве да се рѣжатъ по-малко, а пъкъ по-горнитѣ постепенно повече да се орѣжатъ.

д) Сжщеврѣменно съ подмладяването, което трѣбва да се извърши или прѣзъ есента, или пъкъ прѣзъ прѣлѣтѣта, трѣбва почвата да се раскопае около стѣблото, да се поднови и да се натори.

Ако въ градината се намърватъ дървета, на които овощето не е добро или неструва за употребление, нито изкъ за проданъ, най-добръ е да се съедини подмладяването съ прѣхашладисване съ по-добра порода овощие. При извършването на тоя твърдѣ важенъ актъ трѣбва да се пазятъ тия правила:

1. Клончетата, на които ще се извърши прѣхашладисването, трѣбва тъй да се орѣжатъ нѣколко недѣли, или по-добръ една година прѣди хашладисването на $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{3}$ или $\frac{1}{2}$ отъ първичната пълъ дължина, както го изисква формата на короната. Въ случай, че клончетата се орѣжатъ една година по-напрѣдъ, то трѣбва при хашладисването изново да се срѣжатъ съ остъръ ножъ.

2. Подъ мѣстото, гдѣто ще бжде поставенъ хаштъ, трѣбва да се оставятъ всичкитѣ вѣтви, които ще донасятъ достатъчно млѣзга—и които трѣбва да се отстраняватъ въ продължение на двѣ или три години.

3. Ранитѣ или плоскоститѣ на отрѣзкитѣ небива да иматъ по-голямъ диаметръ отъ 5 см.; ако тѣхнитѣ размѣръ бжде 2—3 см., могатъ да се турятъ два, ако ли е още по-голямъ, три до четири хаша. Слѣдъ това добръ се замазватъ съ градинарски воскъ.

4. Прѣхашладисването на дърветата и на дебелинѣ клончета най-добръ се извършва чрѣзъ хашладисване на прѣцѣпка и подъ кора, а пъкъ на младитѣ и по-тънки клончета чрѣзъ прѣсѣдиняване.

5. Хашладисването на ябълкатѣ се извършва най-добръ, когато листата се покажатъ, а пъкъ на другитѣ овощни дървета тогава, когато обикновено се започне хашладисването

въ расадника. Хашладисванпето подъ кора се извършва само тогава, когато кората лѣсно може да се отдѣли отъ дървото.

6. Освѣнъ това трѣбва да се внимава, щото да не се турятъ на дърво, което рано напъхва, хашове, които късно прѣзъ пролѣтъта покарватъ, защото съ това се причиняватъ различни болѣсти на дървото.

7. Кога се хашладисва на буйно растящо дърво хашъ отъ слабо растяще дърво, то трѣбва да се поставятъ повече хаша и да се оставятъ повече постранны вѣтвици.

Благоприятниятъ резултатъ отъ това хашладисване скоро настава, овощие въ голѣмо множество се обѣвява още прѣзъ третата година, най-късно обаче прѣзъ петата година.

Колкото се отнася до брането, спазването и използването на овоието, трѣбва да се пазятъ слѣднитѣ правила:

Небива никога да се бере овощие сутрина по росата или въ влажно или дъждовно врѣме; не бива да се удрусва нито да се обрулва, защото отъ това се поврѣждатъ овоицитѣ дървета, особено младитѣ дрѣвчета. При брането на овоицитѣ плодове, които немогатъ да се стигнатъ съ ржа, трѣбва да се употребява кошнички—берачки, куки за притегляне на отдалеченитѣ под-тѣнки вѣтви и двойни стѣлби. Лѣтното и рано овощие не трѣбва да се оставя на дървото да прѣзрѣе, но трѣбва да се обира нѣколко дена прѣди съвършенно да озрѣе. Есенното и зимно овощие, което обикновено на дървото не дозрѣва, трѣбва тогава да се бере, когато започнатъ листата да пожелтяватъ, което бива нѣколко дена прѣди или слѣдъ Кръстовъ-денъ.

Зимното овощие, което искаме да спазиме за под-дълго врѣме и прѣзъ пролѣтъта да го продадеме съ добра цѣна, прѣди всичко трѣбва да се запази както прѣдъ влиянието на въздуха и влагата, а така също и прѣдъ свѣтлината и топлината. Слѣдъ обирането нѣколко дена трѣбва да се остави на тавана да се испари и щомъ настанатъ силни мразове, да се скѣта въ сухи, на мразъ непристѣпни помѣщения или зимници, като се нареди на дъски, поставени една на друга, или под-добрѣ върху прѣградки отъ дѣсчени върлики, 9 см. широки и 1 см. отдалечени една отъ друга. Така оставено овоието трѣбва често да се прѣглежда и гниющето вѣднага да се отстранява.

Слив и ябълки — зимници — за дълго врѣме могатъ прѣсни да се запазятъ, когато зрѣлото, но непрѣзрѣло, едро,

твърдо и нераспукапо оwoщие се навърже и наниже като броеници на востъченъ канапъ и се закачи или на тавана или подъ стрѣхата, или между прозорцитѣ въ стаята или въ нѣкое сухо помѣщеніе. По тоя начинъ се запазватъ прѣсни сливи и ябълки за прѣзъ цѣлата зима безъ да си изгубятъ добрия вкусъ.

Небива обаче да се забравя, щото оwoщното помѣщеніе по-често, поне веднажъ прѣзъ недѣлята да се провѣтрява и щомъ топлината въ помѣщеніето или зимника слѣзе на единъ градусъ, то оwoщното трѣбва да се покрие съ рѣженица.

Най-износно обаче може да се оползотвори *оwoщieto*, когато се *исуши* или *консервира*, *стѣтъ* ако се *добива* отъ него, особно отъ ябълкитѣ, крушитѣ и сливитѣ, *маджунъ*, *мистилъ*, *оwoщни вина*, *ракия* и *оцетъ*.

Въ заключение за любопитство ще спомѣна за доходността отъ оwoщарството въ нѣкои европейски държави, за да видятъ читателитѣ на сп. „Снячъ“, до колко би било то благодать и за нашия селянинъ-земледѣлецъ, ако отъ малко-малко обърнеше внимание и на него. Въ Франция само въ департамента *Lot-Garonne* почти ежегодно се искарева приходъ отъ сушени сливи за 12—15 милиона франка. Цѣната на общата беридба на всичкото оwoщие въ Франция, което брои около 70 милиона дървета, възлиза годишно сръднѣ на 90 милиона франка, а пѣкъ годишниятъ износъ се качва сръднѣ на 35 милиона франка, отъ които припада само на прѣсни оwoщия годишно около 20—25 милиона франка.

Отъ малката и нетвърдѣ плодородна Белгия почти ежегодно се изнася за Англия за 3,780,000 франка оwoщия.

Въ Австрия едно само политическо административно окръжие — Болзанското въ Тиролъ — ежегодно изнася 72,170 метрически центнера оwoщие на цѣна 1,701,050 франка, отъ който приходъ на всѣки единъ жителъ се пада по 29.50 франка.

Като се има прѣдъ видъ, че въ нашето отечество има благословени страни за оwoщия, именно Камчийската долина за ябълки, Тузлука за круши, сливи, ябълки и дули, Кюстендилско за ябълки и сливи, Старо-Загорско за круши и други оwoщия, грѣхъ е на душата на всѣки съзнателенъ нашъ селянинъ-земледѣлецъ, за гдѣто при другото си земледѣлие не се залавя отчасти и съ оwoщарството, да искарева за себе си

и най-близкитѣ градинища и да не бѣде петименѣ поне той и дѣцата му за зрѣнце оwoщие. Колко и какви хубави и згодни мѣста има около всѣко бѣлгарско село за оwoщии градини, ама кой да ги огради и засади!! За всичко това се иска рѣцѣ и трудѣ, ами кой тогава прѣзъ есеннитѣ и зимни дни, когато това може да се пѣвърши, ще да си кандилка краката въ селскитѣ дюкани и кръчми, ако се заловѣше съ тая работа? Мжчно и съ потѣ на лицето добиванитѣ бѣлгарски левове за дълго врѣме ще се изнасятъ на вѣнтъ — задѣ градища за разни ябълки, сливи и други оwoщия и ще гладуваме и бждемъ окаянии бѣдняци до тогава, до като нашиятъ земледѣлецъ-селянинъ не разбере и не съзнае, че и той може да добива това, което се внесе въ Бѣлгария отъ вѣнтъ.

Дано въ най-късо врѣме нашиятъ селянинъ-земледѣлецъ да съзнаеше и разбереше това!!

Съобщава Ј.

Ц В Ъ Т А Р С Т В О .

1. Къмъ отгледваемитѣ растения се отнасятъ и тия, които въ нашия климатъ се отгледватъ прѣимущественно въ топли или хладни топлици; между тѣхъ има видове, които растѣтъ съ успѣхъ и въ станиѣ, ако имъ се даде подходящата температура на въздухѣтъ. Въ тия разнообразни групи на растенията, по-големата частъ на които отечеството е южнитѣ страни, ние срѣщаме трѣвенисти, храстѣя и дървета, които се отгледватъ или заради красотата на листата или за цвѣтътъ или пъкъ за украсяване въ лѣтнитѣ мѣсеци градината.

За размножаването на топличнитѣ растения отъ сѣмена отъ любителѣ се изисква голѣмо знание, прѣдпазливостъ и грижливостъ, отъ каккото при лѣтнитѣ цвѣта; значителната частъ отъ тия сѣмена се събиратъ въ отечеството имъ въ отдалеченитѣ южни страни. Врѣмето за узрѣваннето на сѣмената на пѣкои видове е твърдѣ различно, вслѣдствие на това тѣ се получаватъ въ разни врѣмена отъ годината (особенно палмитѣ); доброкачествеността на зърното, както и при европейскитѣ културнитѣ растения се намяратъ тѣй сжщо въ права зависимость отъ благоприятнитѣ годишни условия въ периодѣтъ на узрѣваннето имъ, но опрѣдѣление кълпимостта прѣдставлява за сѣмено-

търговеца голѣмо затруднение, тъй като много отъ тия сѣмена лѣжатъ гъсто, не прокълняватъ или прокълняватъ слѣдъ дълго врѣме; вънкашността на такова зърно тъй сжщо не всѣкога ни привежда къмъ вѣрни заключения. Въ подобни случаи добросъвѣстний и солидный на сѣмена търговецъ се придържа къмъ това, щото да не допуска въ заведението си стари сѣмена, а отъ страна на любителя да бже справедливъ и да помни, че той има работа съ сѣмена, при които не могатъ да се сравнятъ тия необходиминости относительно кълняемостъта, както при сѣмената на грахътъ и краставицѣтъ.

2. Най-добритѣ мѣсеци за посѣвание на сѣмената трѣбва да се считатъ Януарий, Февруарий и Мартъ. За зимно и пролѣтно цвѣтение много отъ трѣвениститѣ растения се посѣватъ въ Май или Юний, както при китайскитѣ примули, цинерарии и пр.

Особенно внимание трѣбва да се обръща при сѣидбата на малкитѣ сѣмена отъ ахимениса, бегонията, глоксинията и т. н., които по своята голѣмина приличатъ на прахъ, отъ колкото на зърна. Сѣмената съ дебела кожата обвивка (акациитѣ, канитѣ, канедиитѣ и др.) поникватъ нѣколко мѣсеца слѣдъ сѣидбата. За ускоряване кълняемостъта съществуватъ нѣколко способности, отъ които най-добрий е слѣдующий: сѣмената се държатъ два дена въ топличка вода, къмъ която се прибавя $\frac{1}{100}$ отъ хлорътъ или отъ солната киселина; приготвенитѣ сѣмена по тоя начинъ поникватъ въ расстояние на 2—4 недѣли.

3. За посѣвание на сѣмената се употребяватъ грьнчарски сждове или дървени сандѣчета, които да иматъ водоиспускатели отвѣрстия. На дъното на сждѣтъ се турятъ начупени керемиди и слой отъ едъръ рѣченъ прѣсѣкъ; такъвъ дрънажъ трѣбва да бже на дебелина около единъ палецъ. Подиръ това се насыва добра прѣсѣяна прѣстъ (сѣставнитѣ части сж показани по-долу, при описание културата на всѣкой видъ). Горний слой, който е $\frac{1}{3}$ отъ сждѣтъ, трѣбва да се прѣсѣе малко съ решетото. Прѣстъта въ сждѣтъ се размѣсва; около стениитѣ на сждѣтъ прѣстъта полегка се прѣтиска съ палецѣтъ за избѣгване на околнитѣ пукнатини, който веднага трѣбва да се засипятъ съ прѣстъ, ако сж се появили вслѣдствие отъ поливането имъ. Покрай сждѣтъ прѣкарватъ остра и равна прѣчка, съ която правятъ показанитѣ вдлбнати и полегка се прѣтиска прѣстъта съ гладко дървено крѣжило или съ гладкото дъно на една счупена саксия. Прѣстъта трѣбва да бже приблизително на 7 м. м. по-долу въ сждѣтъ.

4. Сѣидбата се прави по възможность рѣдка и равномерна. Гъстата сѣидба задържа развитието на разсѣдѣтъ до разсажданieto му, прави ги слаби, тънки и високи. За постиганне равномерната

сѣидба на малкитѣ сѣмена смѣсватъ ги съ пепелъ или сухъ дребенъ пѣськъ и тогава вече се посѣватъ. Твърдѣ дребнитѣ сѣмена не се покриватъ съ прѣстъ, а само се прѣтискатъ съ гладка суха дѣска; по едритѣ трѣба да се зароватъ съ слой отъ прѣстъ, равна съ дебелината на зърното.

5. Поливането е по добръ всѣкога да се прави съ топла рѣчна вода: може да се полива и съ кладенчова, като прѣдварително се остави около едно денонощие на въздухъ. При поливане прѣстъта на малкитѣ сѣмена се изисква особено внимание; най-малката невнимателностъ въ тая работа влѣче слѣдъ себѣ си неминуемо загиванне на посѣватъ, достатъчно е, най-малката излишна влага при облачна година, която се продължава нѣколко дена, щото едвамъ забѣлѣзаното отъ окото зародишче изсѣхва въ растояние на нѣколко часа. По добръ е всѣкога прѣстъта, ако тя е суха, да се напои до посѣватъ и се покрие сѣдътъ съ стъкло, вслѣдствие на което влагата толкова силно не се испарява; понататъшното намокряване на прѣстъта се прави отдолу; като се тури подъ дъното на сѣдътъ другъ плитѣкъ сѣдъ съ вода, която се изсмуква постепенно до повърхността на прѣстъта. Твърдѣ е практично поливането на малкитѣ сѣмена съ пулвализаторъ; обаче, необходимо е, да се държи пулвализатора на такова растояние отъ посѣватъ, щото малкитѣ капки да падатъ като роса. Поливането може да се прави тъй също съ малка лейка снабдена съ малка рѣшетка като се напълни лейката съ вода до половината, за избѣгването на силнитѣ струи, но ний трѣбва да забѣлѣжимъ, че този начинъ не е простъ, но за удачното му изпълнение се изисква навикъ и умѣние; затова се прѣпоръчва слѣдующий уредъ, който замѣнява пулвализатора и е ползъенъ за прѣдпазливото поливане на разнообразнитѣ по величина сѣмена: въ гърлото на една бутилка се туря затулка, а прѣзъ нея се прѣкарва тънка стъклена трѣбница. Поливането, необходимо е, да ставо равномерно по цѣлата повърхностъ на прѣстъта, за да се избѣгне образуването на трапчинкитѣ, въ противенъ случай никненето на сѣмето става въ различно врѣме. Никога не трѣбва да се оставя да прѣсѣхва прѣстъта, а сжщо и да съдържа излишна влага.

6. Горѣизложеното се отнася къмъ малкитѣ сѣмена; но мѣжду топлинитѣ (оранжерейнитѣ) растения има—и съ такива едри сѣмена, които се посѣватъ въ смѣсь отъ дървени стѣрготини, чистъ пѣськъ и малко насѣченъ на дребно мжхъ или торфъ. Такива посѣви се държатъ въ равномерно температура и влажностъ; тѣ могатъ да се турятъ и въ парникъ, като се зарипатъ мангалитѣ на $\frac{2}{3}$ частъ въ прѣстъта. Поливането се извършва отъ лейка прѣзъ рашетка безъ особенна прѣдпазливостъ, съ което се избѣгва излишната влага.

7. Най добрата температура за нормалното развитие на саксийнитѣ растения е отъ 18° — 20° R; наметовитѣ сѣмена прокълняватъ даже и при висока температура. Свѣтлината въ много случаи не показва никакво влияние въ първий периодъ върху развитието на сѣмената. Набъбването на сѣмената и първоначалното развитие на зародиштътъ става тѣй също въ тъмнината; но, съ появяването на надземнитѣ части, свѣтлината, тѣй също и чистий въздухъ иматъ пръстепенно значение за долното нормално развитие на растенията; не по-малко, за младий разсадъ първоначално е полѣзна само разсѣяна свѣтлина, тѣй като силнитѣ слънчевитѣ лъчи изгарятъ слабитѣ и прокълнени сѣмена. Безъ присъствието на чистий въздухъ се развиватъ плѣсени, гъби и пр. които не рѣдко унищожатъ поникналитѣ сѣмена; затова, като почнатъ сѣмената да поникватъ, стѣклото, което ний съвѣтвахме за покриванне на съдътъ, трѣбва полека да се подигне отъ едната страна, а слѣдъ това, като разсадътъ се укрѣпи и се развие, съвсѣмъ се снема. За унищожаванне на плѣсенитъ, необходимо е, да се смѣси прѣстѣта съ малко счукапи дървени въглища.

гр. Силистра, 12 Мартъ 1900 год.

Кр. Караѣозовъ.

Нѣколко думи по естественото роение на пчелитѣ.

Роеннето на пчелитѣ може да бѣде естествено или искусственно. Цѣльта на настоящата ми статия е да се докаже: какъ можемъ да познаемъ кога ще излѣзе роякъ и какъ би могаль най-лесно да се улови. Роеннето на пчелитѣ по нашитѣ мѣстности става отъ втората половина на мѣсець Май до първата половина на Юний. Точно врѣмето не може се опредѣли, понеже то зависи отъ: каква е пролѣтъта и какъ сж прѣкарали пчелитѣ зимата. Когато приближи врѣмето за роение, мѣстото на пчелитѣ въ кошера става малко и тѣ захващатъ да излизатъ прѣдъ прѣлката на кошера и се събиратъ на буци. Ако пчеларя обикаля често кошеритѣ, той ще забѣлѣжи вечерно врѣме слѣдъ прибирането на пчелитѣ, че въ този кошеръ, който ще рон на утрѣшния день, се чува единъ гласъ, който се явно раличава

отъ шума, който произвеждатъ другитѣ пчели. Тава е гласа на новата царица—замѣстница на старата въ кошера.

Излизането на рояка става отъ 6 ч. сутринята до 6 ч. вечерята. Заради това, прѣзъ врѣме на роението, пчеларя е длъженъ прѣзъ всичкото врѣме да се намира около кошеритѣ си. Когато ще рон единъ кошеръ, прѣди излизането на майката (царицата) излизатъ нѣколко пчели прѣдъ кошера и захващатъ въ разни направления да го обикалятъ. Слѣдъ това тѣ влизатъ въ кошера и тамъ захваща да се чува единъ шумъ, който произлиза отъ пчелитѣ, които ще излизатъ съ старата царица и които въ това врѣме се набавятъ съ медъ, нуженъ до като си намѣрятъ ново жилище и се захванатъ на работа. Слѣдъ това вече рояка заедно съ царицата излиза. За улавянето на рояка прѣпоръчатъ разни начини, но азъ нѣма да ги изброявамъ, а ще се спра на най-лесния и най-практичния.

Когато забѣлѣжи горнитѣ признаци на роение—пчеларя трѣбва да вземе единъ празенъ кошеръ, най-добръ е кошера въ който мисли да постави рояка; Изчистува го хубаво, ако е отъ новата система поставя нѣколко пити напрѣскани съ мед-нова или солена вода и разтрѣква по стенитѣ на кошера матечина*). А ако е отъ старата—напрѣскватъ се стенитѣ съ солена вода и се разтрѣква по тѣхъ матечина. Слѣдъ това кошера се поставя на срѣщуположната страна на този кошеръ отъ който се мисли, че ще излѣзе рояка. Кошера не трѣбва да бѣде поставенъ така, както си стои обикновено, а да бѣде наведенъ на назадъ и подпрѣнъ съ нѣщо, така щото да се образува по-голѣмъ отворъ, отколкото е прѣлката. Слѣдъ това пчеларя се изправя задъ кошера, като държи въ ржката си китка отъ матечина и чака излизането на роя. Когато забѣлѣжи, че по-голѣмата частъ отъ пчелитѣ сѣ излѣзли, той трѣбва да захване да разтрѣква мѣжду ржцѣтѣ си матечината, а въ това врѣме рояка ще захване да се върти около него и пчелитѣ на купове ще захванатъ да кацатъ на стрѣка на матечината, а той трѣбва полепка да я слага прѣдъ кошера. Слѣдъ малко майката ще влѣзе въ кошера, а слѣдъ нея и пчелитѣ. По таквъ начинъ въ растояние най-много на 15 минути рояка

*) Матечината (*Melissa officinalis*) е градинско растение отъ рода на устноцветнитѣ съ приятенъ ароматически дѣхъ, който се намира въ стеблото и листата ѝ. Този дѣхъ се много обича отъ пчелитѣ.

ще бъде хванатъ. Този способъ за ловене на роя е лесенъ; придруженъ е съ малко трудъ и при това улавянето става за малко врѣме, което има голѣма важностъ за пчелари, които иматъ много кошери и които очакватъ въ единъ день по нѣколко кошери за роение. Азъ самъ съмъ изпиталъ преимуществата му прѣдъ другитѣ способности, затова и го прѣпорѣчвамъ на пчеларитѣ.

Т. III.

Излупване на бубеното семъ.

Писало се е и говорило се е доста на обширно, възъ нашитѣ, още на прѣстъ брони, земледѣлчески вѣстници и списания, по отгледване на бубитѣ. Обаче на много мѣста още тази индустрия стои на много ниска стѣпень. Тя би трѣбвало да намѣри своето развитие най-много между земледѣлцитѣ, защото тѣ заедно съ домоцадитѣ си, прѣзъ пролѣтѣта, когато нѣматъ толкова силна работа по полѣто, могатъ, почти безъ разности, да отхранватъ това толкосъ неопѣнимо насѣкомо. А какво виждаме? Ако се съберемъ съ нѣколко земледѣлци и почнемъ да имъ говоримъ каква облага има отъ това незачитано отъ тѣхъ насѣкомо, тѣ за да прикриятъ своето нехайство, казватъ че по нашитѣ мѣста таквостъ нѣщо не може да вирѣе.

Копринената буба може съ успѣхъ да вирѣе само тамъ, гдѣто това ѝ позволяватъ климатическитѣ условия: т. е. да не падатъ продължителни дъждове прѣзъ бубохранителния сезонъ и да може да се култивира черницата. Освѣнъ тѣзи не по-малко благоприятствуватъ и други двѣ условия — економически; да има изобилие на работници и търсенето на пашкули. Има ли ги тѣзи условия на всѣкъждѣ въ нашата страна България? Благодарение на географическото ѝ разположение, разпрѣдѣленіе на поземленото имущество и ефтината ръчна работа, тази индустрия може да се развие до най-висша степенъ, и въ най-затѣтения край на нашето отечество, стига да се приложи напълно Закона за повдигане на копринената индустрия.

Слѣдъ това малко отклонение, нека пристѣпимъ къмъ сжщността на въпроса.

Тѣй като въ нашата страна, почти на всѣкъждѣ може да

се отхранватъ буби; то да видимъ кога да се насажда семѣто, какви условия трѣбватъ за доброто излупване и по кой начинъ да стане това излупване.

Много наши бубовѣдци не могатъ да опрѣдѣлятъ врѣмето, кога трѣбва да стане това насаждане. Едни ги лупятъ много рано и отъ послѣ тѣ умиратъ отъ недостатѣкъ на храна, а други много късно и бубичкитѣ имъ оставатъ слаби, прѣд-расположени на всеѣкакви болѣсти и не могатъ да завиятъ добри пашкули. Бубеното сѣме трѣбва да се насажда тогава, когато черницитѣ сж починали да се развиватъ. Лупението трѣбва да се ускорява и замедлява, защото тсва врѣме има голѣма незгодностъ. Ако пролѣтъта е настѣпила рано, то не трѣбва да бързаме съ насажданieto, защото въ такава ранна пролѣтъ, падатъ често голѣми слани и попарватъ листата. Тогава какво трѣбва да правимъ ако имаме излупени бубички? — нищо. Ето защото не трѣбаватъ такава пролѣтъ да бързаме. Като казвамъ че не трѣбва да бързаме, не ще каже пъкъ че трѣбва да чакаме хубаво да се развиятъ листата. Ако го лупимъ късно, листата ще станатъ твърди, малкитѣ бубички сж още слаби и не могатъ да смялатъ затвърделия листъ. Въ нашитѣ условия най-хубаво е да се насажда въ втората половина на м. Априлъ.

Доказано е че за доброто излупване на бубеното сѣме се изискватъ три главни условия: топлина, въздухъ и влага. Обаче не е доказано какво количество топлина, въздухъ и влага сж згодни за различнитѣ моменти на излупването. Много учени копринари сж дали различни мнѣния по отношения на топлината при излупването. По насъ най-хубаво би било да се насажда бубеното семѣ при 15°C , и да се повишава температурата (топлината) всеѣки 12 часа по 1°C . до 25°C . Този начинъ на нагрѣване на бубеното сѣме е дало много добъръ резултатъ.

До скоро се е мислило че влагата е необходимо нужна за добрия вървежъ на излупването. Обаче наскоро се е доказало, че тази влага е полезна само тогава, когато сѣмето се е пазило на сухо мѣсто. За да се избѣгне тази несполука, трѣбва при лупението, да се поддържа такава влага при каквато се е пазило и семѣто.

На много мѣста има още да лупятъ сѣмето по най-старъ начинъ. Или като го носятъ въ пазвитѣ си, или като го държатъ въ топла пепель, макаръ и да знаятъ какви незгодиности има. Сега се прѣпорѣчватъ много начини, но най-хубаво

е да се лупи бубеното семѣ въ стая. Мѣстото гдѣто е прѣд-назначено за тази цѣль, прѣдварително да се очисти добръ и да се опуши съ сѣра (тюкюртъ), като се затворятъ прѣдварително прозорцитѣ и вратитѣ. Така опушената стая да стои затворена 12—24 часа за да се убиятъ всичкитѣ миязми, разнитѣ микроби и др. които се намиратъ въ стаята. Слѣдъ това се отварятъ прозорцитѣ за да се провѣтри стаята и се пристъпва къмъ лупенето. Бубеното съме се оставя на една маса и се растила на тънакъ пластъ — по възможность сѣмка до сѣмка за да може дишаннето да се извърши на чистъ въздухъ. Освѣнъ това насаденото семѣ трѣбва да се разбърква отъ врѣме на врѣме (3—4 пати въ денонощието), съ перо отъ нѣкоя птица, за да се даде възможность на всичкитѣ семѣна да дишатъ еднакво и да се излупятъ бубнитѣ едновременно. Бубаритѣ знаятъ каква мжнотия срѣщатъ при храненето на буби отъ неедновременно лупение. Такива бубички не могатъ да се развиватъ еднакво, защото едни отъ тѣхъ искатъ да ѣдятъ, други да спятъ и пр.

Бубовѣдци, поставете си семѣто при такива условия, тогава можете да очаквате добри и хубави пашкули.

21 Мартъ.

Д. Шахановъ.

Практически курсъ по овощарството.

По распорѣжданieto на Министерството на Търговията и Земледѣлието, подъ ръководството на учителя при Руссенското землед. училище г-нъ Бецъ и Руссенскій лѣсничей, изпълняющъ длъжността на Руссенскій инспекторъ по лозарството и земледѣлието, г-нъ Минковски се е състоялъ въ гр. Руссе, прѣвъ врѣмето отъ 15 до 25 Мартъ т. г., практически курсъ по овощарството. По този случай ни пишатъ отъ Руссе слѣдущето:

Ръководителитѣ на курса изработиха слѣдущата програма:

- § 1. Приготовление на почвата за овощенъ сѣменникъ.
- § 2. Сѣяние сѣмената и закриванне (покриванне сѣмената).
- § 3. Вадение (ископване) на фиданкитѣ (дрѣвчетата) отъ сѣменника и приготвенiето имъ за разсаждане въ разсадинка.
- § 4. Разни способы (начини) на облагородяване (ашладиванне): а) копулиране, б) копулиране отъ страна съ и безъ сѣдло, в) раз-

цѣпъ, г) подъ кората и д) съ око (околиране) и приготвяне на овощарски мехлемъ.

§ 5. Отглеждане дръвчетата въ разсадника.

§ 6. Приготвяне почвата за засаждане на дръвчетата на постоянно мѣсто.

§ 7. Ископаване дръвчетата изъ разсадника и засаждането на постоянно мѣсто.

§ 8. Рѣзание на коренитѣ и короната при засаждането.

§ 9. Разни работи слѣдъ засаждането на дръвчето на постоянно мѣсто.

§ 10. Рѣзание за образуване короната на дръвчето.

§ 11. Пазене и чистене отъ инсекти и др. болѣсти.

§ 12. Общи грижи по пазене на дръвчетата (чистене короната и стѣблото) въ градината.

Занятията почнаха на 15-й слѣдъ обѣдъ, понеже прѣдъ обѣдъ не се явиха слушатели и траяха сутринь отъ 7¹/₂ до 12, а слѣдъ обѣдъ отъ 1¹/₂—7 часѣтъ, така щото ежедневно занятията траяха 10 часа и то както слѣдва:

а) День първий: приготвяне мѣсто за сѣменище.

б) День второй: сѣяние и покриване сѣмената въ сѣменището, приготвяне мѣсто за разсадникъ, упражненіе способитѣ, копулиране и копулация отъ страна, ископване едногодишни фиданки изъ сѣменището и засаждане въ разсадника.

в) День трети: упражненіе способа копулация отъ страпа съ сѣдло, рѣзание и запазване калечи, приготвяне колове за засадени фиданки на постоянно мѣсто, копание дупки за садене дръвчета на постоянно мѣсто и облагородяване чрѣзъ способа разцѣпъ.

г) День четвъртий: ископване на дръвчетата изъ разсадника и засаждане на постоянно мѣсто и облагородяване чрѣзъ способа въ разцѣпъ съ сѣдло.

д) День петий: (недѣля) курсиянитѣ се отведоха въ земледѣлческото училище, където имъ се указа какъ става отгледването на облагороденитѣ — въ разсадника и въобще да видатъ градината.

е) День шестий: облагородяване подъ кора безъ и съ сѣдло, приготвяне на овощарски мехлемъ, упражненіе способа облагородяване съ око (околиране) облагородяване подъ кора съ два и три калежа и повторение материяла прекаранъ до този день.

ж) День седмий: запознаване съ способа облагородяване на Американски лози, рѣзание лозови прѣчки, разни способи по облагородяването на овощията, рѣзание, вързване и поливане на ново-

засадени дръвчета, рѣзание на дръвчетата за образуване на корона и облагородяване въ разсадника.

з) День осмий: садене на дръвчетата, повторение на разнитѣ способности по облагородяването, обща грижа за пазенето и отгледването на старитѣ дървета и облагородяването по различни способности въ разсадника.

и) День деветий: пазене и чистене овощията отъ инсекти и облагородяване въ разсадника.

к) День десетий: изкопване на дръвчета отъ разсадника, приготвление за експортъ, чистене инсекти, общи грижи върху старитѣ дървета, чистене и мазане съ варенъ растворъ и облагородяване на стари дървета подъ кора.

Макаръ врѣмето и да бѣше твърдѣ непостоянно и слѣдователно работението въ градината съпряжено съ много трудности — неудобства, а отъ друга страна срока на курса много кратъкъ, то при все това положени бѣха всички грижи не само да се изпълни указаната програма, но въ дѣйствителностъ да се запознаятъ курсиянитѣ даже съ нѣщо повече отъ самата програма, а за постигане на всичко това най-много помогна прѣданността на курсиянитѣ къмъ дѣлото, което показва, че упрекиятъ що често пхти се спиятъ върху нашиятъ селянинъ въ незнание да се ползува отъ природата, както е случаятъ съ овощарството, биха били справедливи и заслужени, ако имаше кой да го запознае съ този клонъ отъ земледѣлнето, а той се показеше нежърливъ; обаче практиката въ курса показва, че ако той се грижи и вѣнъ отъ курса така грижливо въ работата си, то въ такъвъ случай нѣма бжде далекъ деньтъ, когато нашето овощарство ще бжде въ цвѣтуще положение, че това е така стига да спомея, че грубата ржка на курсиянитѣ, въ късиятъ този срокъ твърдѣ ловко приготвяваха калеми и вѣщо извършваха почти всички способности на облагородяването.

Дописникътъ ни искава мнѣние, че за въ бждже откриванieto на курса за Русе би трѣбвало да става съ около 10 дни по-рано, защото Русе ималъ надморска равнина 34—35 метра и като така развитието на овощията било по-рано съ 10—15 дни отъ другитѣ вътрѣшни градове.

Нѣма да бжде злѣ, казва дописника, ако за въ бждже общинскитѣ управления биха се заставили задължително да испращатъ въ курса пазачитѣ на овощнитѣ градини и лозата, това сж хората, които въ случаятъ могатъ да бждатъ много по-полѣзни отъ всички други, защото иматъ всичката възможность да прилагатъ наученото въ практика.

ПО ЛИХВАРСКИЙ ВЪПРОСЪ.*)

Единъ селянинъ-земледѣлецъ между другото ни съобщава и слѣдующето:

Годината 1890 бѣше неплодородна за земледѣлцитѣ. На 22-й септ. сѣщата година бирника дошелъ въ с. Карасинанъ, Добричка околия, да събира десѣтка. Селянитѣ на това село бѣха лишени отъ жито за храна и за сѣмѣ, а колко повече за продаване. За събиране на дължимитѣ отъ селото данѣци Бирника захвана да продава работния и производителенъ добитѣкъ: коне, волове, овцѣ, крави и пр. Селянитѣ за да запазатъ добитѣка си, по обикновенному, прибѣгнаха до лихваритѣ. Шестъ души селяни отишли при лихварина Х. Д. Г. въ гр. Добричъ и взѣели отъ него 2840 гроша. Записъ направилъ върху тримата, а именно върху Павли Рачювъ, Петко Александровъ и Тодоръ Славовъ. Надежа на записа дошелъ, а дължницитѣ неможли да исплатятъ дългѣтъ си. Лихваринѣтъ ги далъ подъ сѣдъ и ги осѣдилъ. Дължницитѣ за да спечѣлатъ врѣме, та да се исплатятъ, апелиратъ дѣлото, прѣдъ Варнен. Окр. Сѣдъ, защото тѣ виждали, че желанието на лихвара било да турне рѣка на цѣлий имъ имотъ. Врѣмето се продължило повече отъ колкото тѣ мислили — чакъ отъ 1891 год. — 1897 год. Въ продължение на това врѣме тѣ исплатили заедно съ лихвитѣ записа до 1895 год. и то ето какъ сѣ му исплащали дългѣтъ си:

1) Матей Славовъ прѣзъ 1891 год. бройлъ на лихвара	580 гр.
2) Стоянъ Георгиевъ „ „ „ „ „ „	365 „
3) Стою Влайковъ — наслѣдн. на Петръ Стоевъ „ „	420 „
4) Петко Александровъ прѣзъ 1891 год. бройлъ „	200 „
5) Павли Рачевъ „ „ „ „ „ „	345 „
6) Тодоръ Славовъ „ 1892 „ „ „ „	495 „
7) Петко Александровъ „ „ „ „ „ „	220 „
8) Тодоръ Славовъ „ 1893 „ „ „ „	412 „
9) Сѣщий „ 1895 „ „ „ „	212 „

Всичко: 3249 гр.,

*) Подъ това заглавие за въ бѣдѣще ще продължаваме да даваме свѣдѣния по безбожното експлоатиране на селянитѣ отъ лихваритѣ, затова молимъ всички наши читатели, които знаятъ подобни случаи, да ни ги съобщаватъ съ имената си и съ тѣзи на експлоататоритѣ и експлоатиранитѣ, като бѣдѣтъ увѣрени, че Редакцията ще имъ запази имената, при публикуването на съобщенията.
(Р.).

срѣшу тѣзи пари той не е давалъ никакви расписки на вносителитѣ, като ги лжгалъ, че погасявалъ сумата въ записа.

Прѣзъ 1896 год. м. Септемврий лихваринтъ по силата на изпълнителний листъ, който притежавалъ, чрѣзъ сѣдебний приставъ вземалъ още 2426 гр. отъ подписавшиятъ записа и на 9-й Октомврий 1897 год. взелъ още 230 гр. отъ Т. Славовъ или за даденитѣ отъ него 2840 гр. той е вземалъ $3249 + 2426 + 230 = 5905$ гроша.

Единий отъ длъжниците, а именно Тодоръ Славовъ, който отъ сключений заемъ вземалъ само 890 гр., а платилъ 2449, т. е. 1559 гр. съ пѣмама повече, се отнесълъ до I Добричско Мирово Сѣдилище и искалъ прѣгледжанието на смѣтката имъ и осжжданието на лихвара да повърне надвзетитѣ пари. Дѣлото глѣдано на 20 Декемврий 1899 год. и Сѣдътъ оставилъ молбата на тжжителя безпослѣдствие.

По нататакъ дописникътъ ни селянинъ, като се възмущава за гдѣто правото невѣстържествувало и прѣдъ сѣдилището и като констатира простотата и довѣрчивостта на селянина и алчността за пари, жестокостта и хитрината на лихварина, исказва мнѣние, че сѣдилищата, като иматъ прѣдъ видъ горнитѣ характерни черти на двѣтъ страни, винаги въ подобни случаи трѣбва да се явяватъ, като пастири на невиннитѣ срѣшу жестокитѣ, хитритѣ и лукавитѣ, както овчара пази овцѣтъ отъ грабливитѣ вълци.

Другъ случай. Ние знаемъ и втори случай още по-сѣсителенъ. Бр. Петкови отъ сѣщото село прѣзъ 1887 год. сж взели отъ лихварина изъ гр. Добричъ Д. П. 8000 гроша. Въ продължение на 8 години (87—95 г.) сж внесли на Д. П. до 30000 гр. срѣшу дългътъ си, нъ съ това тѣ не се исплатили и за окончателното имъ исплащание тѣ прѣзъ 1895 год. си ипотекираха имотитѣ за 28,000 гроша на сѣщия лихваринтъ за единъ срокъ отъ 10 години.

Какъ ви се вижда читателю? Може ли да прѣсмѣтнете съ какъвъ процентъ лихва лихварина Д. П. е далъ 8-тѣ хиляди гроша и какъвъ ще е халътъ на Бр. Петкови при този нескончаемъ дългъ?

ПОЛЪЗНИ СЪВЪТИ.

Срѣдства противъ плѣсенята въ зимниците и келеритѣ. Плѣсенята по стѣнитѣ въ зимниците и келеритѣ е твърдѣ вредителна за скѣтанитѣ тамъ картофи, цвѣкло, зеленчукъ, вино и друга зимнина, затова трѣбва оврѣме да се прѣмахва. За тѣзи цѣль най-добрѣ може да ни послужи *негасената варъ*. Взема и се счука на дребенъ прахъ, съ който се по-сипватъ всичкитѣ пукнатини и щърбини въ стѣнитѣ—или съ особна дуخالка или просто съ рѣжа. Стѣнитѣ обаче прѣдварително трѣбва да се попрѣскаатъ съ вода, за да може варениятъ прахъ по-добрѣ да се залови. Варята отъ влажността, която е въ стѣнитѣ, се огася и съ пропзвѣдената топлина унищожавя въ стѣнитѣ всичкитѣ организми. На втория день стѣнитѣ сж отриватъ и зимникътъ или келерътъ се провѣтря. Тѣй причистенитѣ помѣщения обикновено на втората година нѣматъ никаква плѣсенъ.

Гжбитѣ на овощнитѣ дървета. Тия гжби се намѣрватъ по клонетѣ, стѣблата и коренитѣ въ най-различни видове и породи. Обикновено тѣ сж естествено слѣдствие на старостта и често сж знакъ на близкия свършакъ на дървото. Гжби по кората се появяватъ сжщо въ врѣме на продължителни дъждове, главно ако дървото се намѣрва въ влажна почва. Отначало гжбитѣ биватъ твърдѣ мѣмки, малки израстъци, които постепенно се втвърдяватъ, разширяватъ се и най-сѣтнѣ сж способни да заразятъ и млязгата. На това лѣсно може да се помогне: гжбитѣ се отстраняватъ и старата, распукана кора се остѣргва. Гжбитѣ по самото дърво и тѣ биватъ дѣйстви-телно отъ начало мѣмки, но скоро съвсѣмъ се втвърдяватъ като дърво и съ голѣма мъжа могатъ да се остстранятъ. Направенитѣ при това рани се орѣзватъ и се замазватъ съ воскъ. Гжбитѣ по коренитѣ биватъ най-опасни, защото отнематъ на дървото най-добрата храна и скоро съвсѣмъ ги унищожаватъ, безъ да може да се забѣлѣжи на стѣблото или на клонетѣ нѣкаква болѣстъ или поврѣда. Тѣзи опасна гжба най-много се появява отъ извънредната влага. Срѣдство противъ нея: гжбата да се отстрани, поврѣденитѣ корени да се орѣжатъ, слѣдъ това пакъ добрѣ да се покрятъ съ прѣстъ и от-

долу да се насипе варъ; главно по възможностъ да се гледа да се отстранн излишната влага.

Прѣдсказание на врѣмето споредъ пиявицитѣ.

Евтенъ и понѣ толкова добъръ и хитъръ колкото е билъ Хитъръ Петръ, пророкъ е пиявицата за прѣдсказанието на врѣмето. За това е нужно слѣдното: Взема се една стъкленѣца съ широка уста и се напълня до половината съ вода, въ която се пуцатъ нѣколко здрави пиявици; за да не излѣзатъ, завързва се шията на стъкленѣцата съ рѣдко платно. Лѣтно врѣме водата трѣбва да се промѣня всѣка недѣля, а зимно всѣки двѣ недѣли.

Когато ще настане хубаво врѣме, пиявицитѣ лѣжатъ свити на дъното на стъкленѣцата, щомъ обаче ще настане дъждовно врѣме, плизатъ отъ водата въ шията на стъклото и оставатъ тамъ до тогава, до като пакъ настане добро врѣме. Когато ще излѣзе вѣтъръ, движатъ се твърдѣ бърже въ водата; когато ще настане буря и дъждъ никога немогатъ да стоятъ спокойни въ водата и се забѣлѣзва на тѣхъ едно безпакостие и нѣкакви си силни спазми. Въ врѣме на студъ и мразъ или при хубаво ясно небе пиявицитѣ винаги биватъ на дъното, вали-ли обаче снѣгъ, плизатъ изъ водата както въ врѣме на дъждъ.

Ужилванията отъ пчелитѣ. — Малцина сж тия, които не сж испитвали силнитѣ болки, които причиняватъ ужилванията отъ пчелитѣ. Природата на всѣки организмъ е дала по нѣщо, което да му служи за отбрана противъ нападателитѣ или пъкъ съ което да напада другитѣ природни създания. На пчелитѣ природата е дала жилото, съ което тѣ бранятъ своето жилище и храна отъ разни неприятели. Понеже най-голѣмия неприятель на меда е човѣка, то той най-често испигва угровителността на жилото. Когато само една, двѣ или три ужилатъ нѣкой човѣкъ, то ужиленото мѣсто силно отича, явява се голѣмъ сърбежъ и болки, но утровата е въ незначително количество, та скоро — слѣдъ 5—10—12 часа всичко прѣминава; обаче когато много пчели нападнатъ и ужилатъ нѣкой човѣкъ, тогава по-голѣмо количество утрова е вкарана въ тѣлото; явява се голѣмъ отокъ, силна трѣска и човѣкъ може да умрѣ.

Пчелитѣ често пжти ужилватъ и домашнитѣ животни; азъ

имахъ случая да видя единъ пхтъ цѣль роякъ де нападне на два вола, които бидоха ужилени на много мѣста по тѣлото. Болките отъ тия ужилвания бѣха толкова голѣми, щото воловетѣ скачаха, ритаха, удряха съ главитѣ по тѣлото си и бѣгаха като луди.

Миналата година пчели нападнали на двѣ кончета; едното ужилили по гърба и шията, на ужиленитѣ мѣста се появили отоци, кончето болѣдувало 5—6 дена, но оздравяло; другото конче, освѣнъ по гърба, било ужилено на двѣ мѣста на гущата; появили се сялни отоци, кончето не могло да диша и въпрѣки всевъзможни усилия подиръ 3 дена умрѣло.

Никога пчели нетрѣбва да се дразнятъ, защото тѣхното ужилване е много утрово; а когато ухапять нѣкого, най-доброто лѣкуване е—да се налага ухапаното мѣсто съ студена прѣстъ, съ ледъ, съ студени компреси и да се пие кафе.

Утравяние на птицитѣ отъ къкълъ.—Плѣвели сж всичкитѣ чужди трѣви, които се намиратъ изъ засѣтитѣ храни и сѣмената на тия плѣвели, измѣсени съ житнитѣ храни, ги правятъ долнокачественни и нечисти. Единъ отъ тия плѣвели, който най-често се срѣща въ всичкитѣ зърнести храни и е познатъ на всичкитѣ земледѣлци, е *ккъла*. Когато неговитѣ зърна—черни и дрѣбни като сачми—сж въ голѣмо изобилие въ една храна, то отъ нея всичката храна има черенъ цвѣтъ, полученото отъ нея брашно и хлѣбъ сжщо сж черни, Хората, които ядатъ таквъ хлѣбъ, често испытватъ главокружение и сънливостъ.

На едрия и на дрѣбния рогатъ добитѣкъ къкъла непричинява никаква врѣда, даже на извѣстни мѣста нарочно хранятъ говеда съ житни отсѣвки, на които най-главната съставана частъ е къкъла, за по-бързото наговяване. Съвсѣмъ иначе е при домашнитѣ птици—тѣ почти всички извънредно сж чувствителни на утровата, която се съдържа въ черната обвика на къкъловото зърно. Единъ птицевѣдецъ, който притежавалъ 300 кокошки, 40 юрдечки и 12 мисирки, купилъ отъ пазаръ единъ чувалъ брашно отъ долно качество, съ което да храни своитѣ птици. Забъркалъ каша отъ това брашно и нахранилъ своитѣ птици; въ расстояние на 7—8 часа слѣдъ хранението около 70 кокошки, 15 юрдечки и 4 мисирки умрѣли,—прѣди да умратъ изглеждали като пияни, задрѣмвали и умирали. На

слѣдующия день той пакъ нахранилъ останалитѣ птици съ такава каша и голѣма часть отъ тия, които яли лакомо пакъ взирѣли.

Отъ изслѣдванпята, които били направени съ това брашно, се установило, че то състояло $\frac{3}{4}$ отъ кѣкълъ и само $\frac{1}{4}$ отъ зърнести храни и кѣкѣла е, който е наморилъ птицитѣ, понеже въ обвивката на зърната съдържа една утрова, нарѣчена „житажинѣ“.

Когато се хвърля храна на птицитѣ, въ която има кѣкълъ, тѣ всѣкога избиратъ само житнитѣ зърна, а кѣкълнитѣ изоставятъ, понеже знаятъ, че сж утровни; но когато житнитѣ и кѣкълнитѣ зърна сж смлѣни на брашно и забъркани на каша, тогава птицитѣ нѣматъ възможность да различаватъ хранителното отъ утровното и ядатъ всичко на рѣдъ, та затова се ѝ утравятъ.

Зазжбица. — Така се нарича отичанието на небцето, най-вече тутакси вадъ горнитѣ прѣдни зѣби, която най-често се случавя въ еднокопитнитѣ животни и особено у младитѣ коне. Нашето население обикновенно приписва зазжбицата на ненавѣрменното зобене коі-етѣ, или пъкъ че едни коне гледатъ, когато други ядатъ зобѣта си. Знае се че зазжбицата се появява най-много пролѣтъ при смѣняването на зѣбитѣ у младитѣ коне, понеже това смѣняване почти винаги е съпроводено съ възпаление на вѣнцитѣ, или пъкъ отъ възпаление на устата въобще, което е причинено отъ нараняване и обождање съ твърдитѣ и остри сламки и бодили, които се срѣщатъ въ храната, или въ извѣстни трѣви, или отъ лошата и нечиста юзда и отъ още по-лошото отнасяние съ конетѣ, като силно се дърпатъ за юздата и пр. пр.

На всѣкъдѣ у насъ привычка е станало, че щомъ нѣкой конь не си яде зобѣта, стопанина му е сигуренъ и вѣрва, че трѣбва да е хваналъ зазжбица и бърза да го цѣри.

Нашитѣ хора лѣкуватъ зазжбицата или съ нарѣзване на небцето, или пъкъ го изгорятъ съ насвѣтляно желѣзо. Така лѣкувания конь 8—10 дена не може свободно да се храни отъ силнитѣ болки, на които причината е рационалното лѣкуване, но слѣдъ това вече животното по-малко и постепенно започва да се храни и да се оправя.

Азъ имахъ случай да вида и такива умници, които за

причинители на зазхбицата считаха кучешкитѣ зхби у коня; единѣ пхть причината на злото открита, то лесно се прѣкратава — съ прѣмахване на самата причина, и такъвъ единѣ конь, вързанъ здраво за единѣ дирекъ, испитваше жестокостта на своя стопанинѣ, който съ голѣмо глето и тежъкъ чукъ му къртѣше кучешкитѣ зхби—причинителитѣ на зазхбицата!

Съ малкитѣ нарѣзвания на небцето дѣйствително се помага на зазхбицата, когато тя е отъ промѣняване на зхбитѣ или само отъ възпаление на устата; обаче това е една опасна операция въ рѣцѣтѣ на неопитни хора, които могатъ да порѣжатъ нѣкой кръвенѣ сждѣ, които изобилствуватъ на това мѣсто и тогава е опасно да се изгуби и самото животно.

При всѣко отпчане на небцето трѣбва да се гледа, да ли нѣма рана въ устата; щомъ има рани, съ тѣхното оздравяване прѣмахва се и зазхбицата. Ако зазхбицата е просто възпаление на устата или отъ смѣняване на зхбитѣ, то честото проплакване на устата съ оцетъ, медъ и малко стипца, или съ силно натриване небцето съ соль, бораксъ и стипца, измѣшани на едно и по единѣ пхть на день, въ продължение на една седмица всичко се махва.

По-е добръ съ неврѣдни срѣдства да се цѣри това отпчане на небцето, което тѣй често се срѣща, отколкото съ разни горѣнета, които само врѣда принасятъ.

Срѣдство противъ отравянето отъ отровни гжи.
Твърдѣ често се случаватъ хора да се отравятъ отъ отровни гжи. Най-напрѣдъ трѣбва да се пхвърлятъ изъ тѣлото било чрѣзъ повръщане или чрѣзъ испражнение. Повръщанието се постига по тоя начинѣ, като се бръкне съ прѣстъ дълбоко въ гърлото, или пѣкъ се по гадѣличка мѣжеца съ едно перо и се пази да не би болниятъ да глѣтне перото. Още за повръщане помага и хладна топла вода. Ако-ли това непомогне то трѣбва да се гледа да се причини на болния искусственно днария, като му се даде една или двѣ лѣжици рициново масло. Ако наблизе има аптека — безъ рецептъ аптекара може да даде лѣкове за повръщане и днария, а особно растворъ отъ 1—2 гр. танинѣ, който се разрѣждава съ вода и на всѣки четвъръ часъ се дава на болния по една лѣжица. Ако ли пѣкъ нѣма танинѣ, то може да се сварятъ джбави кори и отъ водата ихъ да се даде на болния; сѣтнѣ силно турско кафе или

чай твърдѣ помагатъ. Повече нищо друго не трѣбва да се дава на болния безъ поръчка на лѣкаря. Оцета, при подобни случаи, не бива на никой начинъ да се употребява, защото отъ оцета отровата най лѣгко се разлага и най лѣсно може да се смѣси съ кръвта на отровения и да причини бърза смъртъ.

Добър торъ безъ пари. При прѣработванието на цвѣклото въ захаръ се получава въ Софийската захарна фабрика отайка, нарѣчена „Сатурачна калъ“, която, споредъ анализата направена въ лабораторията на Земл. Училище въ Жамблу (Белгия), съдържа:

Органически вещества	15·3%
Азотъ	0·4%
Фосфоръ	1·2%
Поташъ	0·2%
Варъ	36·0%

Поради тѣзи вещества калъта е много *добър торъ*, затова земледѣлцитѣ я купуватъ за торение на нивитѣ си. За сравнение нека послужи състава на прѣсния говежди торъ; той съдържа най-главно: Органически вещества 3%, Азотъ 0·34, Фосфоръ 0·16, Поташъ 0·4, Варъ 0·31.

Както животинския торъ, тѣй и другитѣ торове се употребяватъ за торение, защото съдържатъ най-важитѣ вещества, които сж храна на растенията и които се намиратъ въ малки количества въ земята. Тѣзи вещества сж азота и фосфора и послѣ поташа (калий) и варъта.

Софийската захарна фабрика имала около 2 милиона килограма такава калъ и я отстъпва безплатно на земледѣлцитѣ, които искатъ да я взематъ за торъ. Желателно е, въ интересъ на самитѣ земледѣлци, да се възползватъ отъ тоя сгоденъ случай, за да повдигнатъ плодородието на земитѣ си.

Въ Европа се получава срѣдно отъ единъ декаръ два илти повече, отъ колкото у насъ само защото земята се обработва много добръ и се тори много редовно. Като не стига торътъ, който дава добитѣка, разумнитѣ земледѣлци купуватъ искусствени торове, остатъци отъ фабрики и др.

Калъта отъ захарнитѣ фабрики е добра най-много за влажни и черноземни почви, особено тия, които сж на ниски жѣста.

Р А З Н И.

Опити съ културата на захарното цвѣкло. Управлението на Софийската захарна фабрика е прѣдприело да направи прѣзъ н. г. опити съ културата на захарното цвѣкло въ окръжитѣ: Варненскій, Шуменскій и Плевенскій, та ако се сполучило съ опититѣ да подстрои фабрика въ нѣкой отъ казанитѣ окръжи. За тѣзи цѣль то раздало сѣме отъ захарно цвѣкло чрѣзъ г. г. Инспекторитѣ по земледѣлието и лозарството на нѣкои земледѣлци. Както се учимъ раздаденото сѣме въ Варненскій окръгъ било вече засѣто.

Борба противъ пероноспората. Министерството на Търговията и Земледѣлието е распорѣдило тѣзи година да се държатъ практически курсове по прѣсканнето на лозята противъ Пероноспората отъ г. г. Инспекторитѣ по лозарството и земледѣлието. Съвѣтваме лозаритѣ да се възползаватъ отъ случая и взематъ участие въ курсоветѣ.

Опитъ съ културата на ориза въ Варненскій окръгъ. Земледѣльца отъ с. Текке, Балчишка околня, Г-нъ Желю Атанасовъ е прѣдприелъ да направи опитъ съ културата на ориза. За тѣзи цѣль той си е доставилъ и сѣмъ изъ Пловдивско. Понеже добръ познаваме мѣстнитѣ и климатическитѣ условия на с. Текке можемъ още сега да прѣдскажемъ, че мѣстнитѣ условия напълно ще благоприятствуватъ на опита, обаче климатическитѣ не. Ориза за своето си узрѣвание изисква висока температура (отъ засѣването до узрѣването сборъ отъ дневната топлина 3500—4500° по С.), а такава той нѣма да получи въ с. Текке, поради близкото отстояние на мерето. Въ всѣки случай, обаче, прѣдприемчивостта на Г-на Атанасова неможемъ да не похвалимъ.

Какъ се отстраняватъ мастилени пятна отъ вълнени черги, губери и килими. Мастилени пятна отъ вълнени черги, губери и килими най-лесно могатъ да се отстранятъ, особно, до като още сѣ влажни, като най-напрѣдъ венчкото мастило, което още не се е всмукало въ чергата, внимателно се прибере съ попивателна книга или съ памукъ, слѣдъ това се капне на пятното нѣколко капки прѣсно млѣко и се прибере съ малко чистъ памукъ. Това трѣбва да се повтори два, три пѣти все съ прѣсно млѣко и да се прибира винаги съ чистъ памукъ. Слѣдъ това пятното се опира съ сапунена вода и

се исушава, като се трие съ чиста кърпа. Ако-ли пятното е вече старо, то трѣбва мѣкото да се остави на него по-дълго врѣмѣ.

За какво още се употрѣбвява плуга. Фирмата на плугове Fowler е испратила два парни плуга въ Трансвалъ за английскитѣ войски. Тия плугове се употрѣбвяватъ отъ Англичинитѣ за изораване на защитителни окопи. Единъ такъвъ плугъ изоравалъ за единъ часъ една брѣзда отъ единъ и половина километръ дълга и единъ четвъртъ метръ дълбока.

Земледѣлческа група въ гара Ишикларъ ни моли да дадемъ гласностъ на слѣдующето: „Г-нъ Юрданъ Пеневъ, Разградски жител ни подарява 100 декара земя въ „Муса боба теке“ за 50 години. Почвата е плодородна, сгодна за култивиране на всички зърнени произведения, за овощарство и пчеларство. Обработването ще се води по съвършеннитѣ технически приспособления въ земледѣлието. — Верѣдъ гора, климатъ здравъ, отстои $2\frac{1}{2}$ к.м. отъ Гара Ишикларъ. — При земята има всички нуждни постройки.

Нуждни сж още двама интелигентни, по възможностъ свършили земледѣлческо училище, дружари.

Адресъ: „Земледѣлческа група“ гара Ишикларъ.“

Министерство на Търговията и Земледѣлието ни съобщава, че за прѣдстоящия бубохранителенъ сезонъ въ Министерството е било внесено за контролиране слѣдното количество мѣстно и чуждестранно бубено сѣме:

6195 $\frac{2}{3}$	унции	отъ мѣстнитѣ	греньори	
11808 $\frac{1}{2}$	„	„	Италиански	„
6291 $\frac{2}{3}$	„	„	Французски	„
7879 $\frac{1}{3}$	„	„	Турски	„ или

Всичко 32175

Отъ това бубено сѣме контролната комисия при Министерството е бракувала 4253 унции, отъ които $286\frac{2}{3}$ сж мѣстно произведение, 800 — Французско произведение и $3161\frac{1}{3}$ унции Турско произведение, а е удобрила всичко 27922 унции. Отъ одобреното бубено сѣме $19706\frac{2}{3}$ сж отъ жълти раси и $8215\frac{1}{3}$ — отъ бѣли раси.

Въ сравнение съ миналата година сега е внесено близо $\frac{1}{4}$ часть повече бубено сѣме. Отъ възражданнето на копринарството, въ княжеството нито прѣзъ една година не е пускано въ продажба толкова много бубено сѣме.

Ако нашитѣ бубовѣдци излупятъ бубеното сѣме и отгледатъ бубитѣ си по-правилно и ако врѣмето бѣде въвсухо прѣзъ

бубохранителния сезонъ, въ княжеството ще се произведатъ около 1120000 кгр. пашкули, стойността на които ще бжде отъ 2,500,000 до 3,00,0000 лева. Тази немалка сума ще се придобие само за 30—45 дена!

Купуванието на тютюнъ отъ Сръбскитъ монополъ.

Въ Сърбия съществува монополъ на тютюна, подъ контролата на една външна комисия. Къмъ края на всѣка година, прѣзъ мѣсецитъ Октомврий или ноемврий, управлението на монополътъ има грижата да обяви на вѣстниците за количеството на тютюнътъ, отъ който се има нужда, и условията на търгътъ за купуванието на това количество. Желаящитъ да участвуватъ въ тоя търгъ, трѣбва да се явятъ, съгласно опредѣленитъ условия, и да прѣдставятъ образци отъ тютюнътъ, който иматъ на разположение, и да явятъ цѣнитъ, по които го продаватъ. Монополътъ купува равни качества тютюни, отъ 15 лева до 80 стотинки кило, но изобщо сръдната цѣна достига до 1.20—1.40 лева кило.

Горнитъ свѣдения ни се испрашатъ отъ Министерството на Търговията и Земледѣлнето, за да имъ се даде гласность между заинтересованитъ тютюнопроизводители у насъ.

Раздаване калемп (присадници).

Помолени сме отъ Министерството на Търговията и Земледѣлнето да съобщимъ, че ректората при Висшето Училище въ София е рѣшилъ прѣзъ тая година да се раздаватъ безплатно отъ ботаническата му градина, калемп (присадници) отъ най-добри сортове ябълки и круши, а именно отъ 57 породи ябълки и 30 породи круши. Заинтересованитъ лица трѣбва да се отнасятъ до градинаря при Висшето Училище, който ще ги удовлетворява въ кръга на възможността, понеже калемпитъ сж въ едно ограничено количество.

По положението на посѣвитъ. Спорѣдъ свѣденията, които имаме, сѣидбата на зърненитъ храни на всѣкъждъ сж свършени. Продължава сѣянето на кукурузитъ, бобоветъ и бостанитъ. Съ исключение на посѣвитъ по коритата на голѣмитъ рѣки и долини, които сж завлечени и удавени отъ послѣднитъ проливни дъждове, всичкитъ други посѣви сж добри и обѣщаватъ нечувана реколта. Зимната ржъ въ Варнеско е вече изскласила искусствениитъ луцерновни ливади се покосиха вече единъ пхтъ.

Дано, О, Боже! поне тази година се позарадватъ нещастнитъ земледѣлци.

ОБЯВЛЕНИЯ

Въ редакцията се намиратъ за проданъ книгитъ:

1) „Най-голѣмитѣ неприятели на земе-
дѣлието“—цѣна **1** левъ.

2) „Ръководство за животѣ плетища“
—цѣна **60** стотинки.

Поръчкитѣ трѣбва да бждатъ придружени съ стойността,
иначе оставатъ неиспълнени. За купени повече отъ 10 се
отстъпва 10%. На книжаритѣ се прави 20% отстъпка, ако
поръчкитѣ се исплатятъ веднага.

ТЪРСЯТЪ СЕ
агенти и настоятели

на

СПИСАНИЕТО
„С Ъ Я Ч Ъ“

*Подъ най-приемливи условия. Желаящитѣ да бждатъ
такива нека се отнесжтъ до*
редакцията „СЪЯЧЪ“ въ гр. Варна.

СПИСАНИЕ
НА БЪЛГАРСКОТО
ИКОНОМИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО

IV-та год. (1900).

Ще излиза мѣсечно въ 10 книжки (съ изключение на м. м. Юлий
и Августъ), съ увеличенъ размеръ — отъ по 3½ — 4 печатни коли
всѣка книжка. *Програма:* I. Социално-икономически въпроси — II.
Мѣроприятия по нашата икономическа политика. — III. Народното Сто-
панство: Земледѣлие, Индустрия и Запаяти, Търговия, Пътища и
Съобщения, Статистика. IV. Съобщения и новости изъ икономическия
животъ на чуждитѣ страни. V Критика и Библиография, VI. Извѣстия
отъ Дружеството — Другарски срѣщн. — VII. Обявления.

Годишенъ абонаментъ на Списанието е: въ България — 8 л., но за студенти и учащи се, изобщо, както и за ид-бъднитъ селски и градски читалища и библиотеки — 6 л., Единични книжки се продаватъ по 1 левъ едната.

Слѣдъ получаванieto на 3 книжка трѣбва да се внесе поне половината отъ годишния абонаментъ, а другата половина — слѣдъ получаванieto на 5-та книжка.

Поржките и изплащанията се извършватъ направо въ Редакцията, както и чрезъ Пощенскитъ Станции.

Най-добръ е абонаментитъ да се испращатъ въ редакцията чрезъ пощенски записи и пощенски бонове

На абониравшитъ по-вече отъ 10 течения се прави отстъпка 25%.

Останалитъ пълни течения отъ II-та и III-та годишнина на Списанието се продаватъ по 6 лева едно течение.

Статии, пари и поржки за Списанието се испращатъ до Редакцията — София, ул. Денкоглу.

ОТЪ РЕДАКЦИЯТА.

ПОДЪ ПЕЧАТЪ СЖ:

ПЪЛЕНЪ

НѢМСКО-БЪЛГАРСКИ РЪЧНИКЪ

Отъ около 100 печатни коли, голѣмъ форматъ на 8-ни $\frac{21}{30}$ см.

СЪСТАВЕНЪ ОТЪ:

Г-жа А. П. Кършовска, Г. г. Д-ръ М. Войниковъ,

П. С. Кършовски, Ив. К. Боровъ и др.

и

МАЛЪКЪ

НѢМСКО-БЪЛГАРСКИ РЪЧНИКЪ

Отъ около 100 печатни коли, по малъкъ форматъ на 16-ни $\frac{11}{16}$ см.

ОТЪ СЖЩИТЪ СЪСТАВИТЕЛИ.

И двата рѣчника сж съ дребенъ шрифтъ (сетитъ) и солидно подвързани

ЩЕ СТРУВАТЪ:

Първия — 32 лева, а втория — 16 лева.

Особни покани ще се распратятъ за събиране на абонати.

Издателъ: Тодоръ А. Кунчевъ,
Книжаръ-Печатаръ.